Titulus prim⁹ de prima mundi etate.

Capitulum primum de Adam ⁊ Eua in statu innocentie. de lapsu eorum: iuxta illud psal. Homo cum in honore esset non intellexit. compatus est iumentis insipientibus et similis factus est illis.

Homo cū in honore esset nō intellexit. cōparatus

est iument⁹ insipientib⁹ ⁊ similis fact⁹ est illis. ps. xlviij. Permaxime verbū ꝓphetic̄ū de ꝓmo trās gressore scz Adam ꝓuenientissime exponit̄ ꝗuis ⁊ de ꝗlibet peccatore etiam verissime intelligat̄ a deo se auertēte. In ꝗbus ꝑbis tria notant̄. ꝓrio ei⁹ excellentia qua fuit sublimat⁹: ibi. Homo cum in honore ⁊c̄. Secundo eius deficientia qua fuit depr̄auatus: ibi. non intellexit. Tercio eius miseria qua fuit condemnatus: ibi. comparatus ē iumentis.

Quantū ad pri- .§.I.

mum. Excellentia qua Adam in statu innocētie fuit honorat⁹. patz in tribus. primo quo ad animam. secūdo quo ad corpus suum. tercio quo ad rerum dominiū. Animus siquidem eius fuit sublimatus in magna gratia. in mira iusticia ⁊ in eximia noticia. Gratiā siquidem gratum facientem ex qua homo meret̄. deus ꝓtulit vtriqz parēti scilicet Ade ⁊ Eue. sicut ⁊ Augustin⁹ dicit. xij. de ciuitate dei. de angelis. ꝙ de⁹ simul erat cum eis cōdens naturā ⁊ largiens gratiaz. In hoc tamē est varia opinio ꝛm Tho. in prima parte questione xcv. articulo primo. Quidam enī dicūt ꝙ prim⁹ homo nō fuit creatus in gratia sed tamē postmodum fuit sibi collata anteqz peccasset. Alij ꝓo dicunt ꝙ fuit cōditus cū gratia. dicit̄ enī Ecclesiastes. vij. fecit deus hominē rectum. Sed ad rectitudinem primi status in qua deus fecit homines. videt̄ hoc ꝓtinere ꝙ ratio subijcebat̄ deo ⁊ ratōni vires inferiores. ⁊ anime corpus. prima autem subiectio erat causa secūde ⁊ tercie. Quādiu enī ratio manebat deo subiecta. inferiora ei subijciebātur vt dicit Augustin⁹. manifestū est autem ꝙ illa subiectio corpis ad animā ⁊ inferiorum viriuz ad ratōnem nō erat naturalis: alioquin post peccatum mansisset. ⁊ sic patz ꝙ illa subiectio qua ratio deo subdebat̄. nō erat solum ꝛm naturaz sed ꝛm supnalis gratie donū. Unde Augusti. dicit xiij. de ciuitate dei. ꝙ postq̄z p̄cepti facta est transgressio. ꝓfestim gratia deserente diuina de corporum suoz nuditate ꝓfusi sunt. Senserūt enī motum inobedientis carnis sue. tanq̄z reciprocā penam inobedientiā sue. Quātum autē ad iusticiā ꝑut scilicet est virtus generalis fuit primus homo sublimatus honore oīs virtutis. Unde Augustinus dicit in quadā omelia ⁊ habet̄ de penitentia distinctōne. ij. princeps vicioz scilicet dyabolus. cum videret Adam de limo terre ad imaginem dei factuz. pudicicia ornatum. temperantia ꝓpositum: charitate splendidum: illis inuidit oīmbusq̄z illis bonis expoliauit. Pro cui⁹ declaratōne dicit Tho. in prima parte questione. xcv. articulo tercio ꝙ rectitudo primi status hominis exigebat. vt aliqualiter omnes virtutes haberet Sed ꝓsiderandum est ꝙ virtutum quedam sunt que de sui ratōne nullam impfectionē important vt charitas et iusticia: ⁊ huiusmodi virtutes fuerunt in statu innocentie simpliciter ⁊ q̄tuz ad habitum ⁊ q̄tum ad actum. Quedam vo sunt que in sui ratōne impfectionē important vel ex parte actus vel ex parte materie. ⁊ si hmōi imperfectio nō repugnat pfectōni primi status: nihilominus huiusmodi virtutes potuerunt esse in statu innocentie. sicut fides que est eoruz que non vident̄. et spes que est eoruz que non habent̄. pfectio enim primi status nō se extendebat ad hoc vt videret deum per essentiā. neqz vt haberet deum ꝙ finalem fruitōnem et sic fides et spes poterant esse in primo statu q̄tum ad actum ⁊ q̄tum ad habitū. Si vero pfectio que est de ratōne virtutis alicuius repugnat perfectōni primi status huiusmodi virtus poterat ibi esse ꝛm habitū sed nō ꝛm actū vt patet de penitentia que est dolor de pctō commisso: et de misericordia que est dolor de miseria aliena. pfectōni autem primi status repugnat taz dolor q̄ culpa ⁊ miseria: ⁊ ideo huiusmodi virtutes erant in primo homine ꝛm habitum non ꝛm actum. Erat enī primus homo sic dispositus. vt si peccatuz ꝓcessisset doleret ⁊ si miseriam in alio videret ꝓo posse subleuaret. Quātum ad noticiam fuit homo sublimatus honore cognoscendo deum angelos ⁊ ceteras creaturas. Et deuz quidem primus homo nō vidit ꝙ essentiā ꝛm Tho. in prima parte questōne. xcuij. articulo primo. nisi forte dicat̄ ꝙ viderit euz in raptu quādo deus immisit soporem in Adam vt dicitur Genesis. ij. Huius autem ratio est scilicet ꝙ non viderit deū per essentiam quia nullus videns deum per eēntiam potest voluntate auerti a deo quod est peccare: et ꝓpter hoc omnes videntes deū per essen

tiam: dum vident sic in amore dei stabiliuntur: q ipm nō amare nō possunt cum sit summū bonum vnde nec peccare. Cū ergo Adam peccauerit pz q p essentiam nō viderit. Vidit tñ deum seu cognouit quadam lautiori cognitione q̄ nunc cognoscamus: et sic quodāmodo eius cognitio media erat inter cognitionem presentis status t cogniti tionem supne patrie. Quanto enī aliqua creatura est altior t deo similior: tanto p eam deus clarius videt: sicut homo pfectius videt p speculum in quo expressius imago ei⁹ resultat. Unde eminentius multo videt deus p intelligibiles effect⁹ q̄ p sensibiles t corporeos. Aplideratione autez plena t lucida intelligibiliū effectuuz impeditur homo in statu presenti: p hoc q distrahit a sensibilibus circa ea occupatus. Sed sicut dicit Ecclesiastes. vij. Fecit deus hominē rectū. que recti tudo diuinitus instituta fuit vt inferiora superioribus subderent: et superiora ab inferioribus nō impedirent. Unde homo primus non impediebat p res exteriores a clara et firma contemplatione intelligibilium effectuum que est ex irradiatione prime veritatis quā percipiebat siue naturali cōditione siue gratuita. Q; autem Damascenus dicit q primus homo in paradiso uersans beataz habuit vitam: et Augustinus. iiij. de ciuitate dei q erant beati primi hoīes in illo memorabilis beatitudinis loco. i. paradiso: nō est intelligenduz de illa pfecta beatitudine que in diuine essentie visione cōsistit: sed habuerunt beatam vitā sm quēdam modū naturalem. Ite quod dicit magister sententiaz in. iiij. dist. j. q videbat in statu innocētie homo deum sine medio: intelligit de medio p cuius noticiam in aliquid ignotum deuenimus: sicut est medium demonstrationis: non enī oportebat primū hominem puenire in dei cognitionē p demonstrationem sumptam ab aliquo effectu: sicut nobis est necessarium: sed simul in effectib⁹ precipue intelligibilibus deum suo modo cognoscebat: sed videbat deum p medium quoddaz in quo simul videt: quod p medium videri dicit: sicut cum homo videt p speculū t simul videt cū ipo speculo. Item anima primi hominis non poterat videre angelos p essentiaz: sed tamen excellentiorem cognitionem habebat de eis q̄ nos habamus: q; eius cognitio erat magis certa t fixa circa interiora intelligibilia q̄ cognitō nostra. Et ppter tantam eminentiam cognitōnis dicit Gregorius in. iiij. dyalogoz. q homo in paradiso assueuerat verbis dei pfrui t cum beatorum angelorum spiritibus celsitudini visionis interesse.

Habuit et primus homo scientiaz oīm que naturaliter sciri possunt: vnde et imposuit nomina animalibus vt dicit Genesis. ij. Nomina aūt debent naturis rerum congrui. Pro cuius declaratione dicit Tho. in prima pte. q. xciij. articulo. iij q res primitus a deo institute sunt non solum vt in seipsis essent: sed etiam vt essent aliox principia: et ideo pducta sunt in statu pfecto. in q̄ possent esse principia aliox: homo aūt potest esse pncipium alterius nō solum p generationem corpalem sed etiam p instructionem t gubernationem et ideo sicut primus homo institutus fuit in statu pfecto q̄ztum ad corpus vt scilicet posset generare: ita etiam fuit institutus perfect⁹ quo ad animam vt posset alios instruere t gubernare. Non aūt potest aliquis instruere nisi habeat scientiaz. et ideo primus homo sic institutus fuit a deo vt haberet omnium scientiaz in quibus natus ē homo instrui. Et hec sunt omnia illa que virtualiter insistunt in primis principijs p se notis quecūq; sciz homines naturaliter cognoscere possunt. Ad gubernationem autem vite siue et alioz: nō soluz requiritur cognitio eoz que naturaliter sciri possunt: sed etiam cognitio eoz que naturalē cognitionem excedunt eo q homo ordinatur ad quendam finem supnaturalez. sicut et nobis ad gubernationem vite nostre necessarium est cognoscere ea que sunt fidei. Unde et de his supnaturalib⁹ tantam cognitionem primus homo accepit a deo quanta necessarja erat ad gubernationē vite humane fm illum statum. Alia vo que nec naturali studio cognosci possunt nec necessaria sūt ad gubernationem vite humane: primus homo nō cognouit: sicut cogitationes hoīm futura ptingentia. et quedam singularia vt q lapilli iacent i flumine et huiusmodi. Et in scientia quidem naturalium scibilium adam non pfecisset q̄ztuz ad numerum scitorum. sed q̄ztum ad modum sciendi. quia que sciebat pri⁹ intellectualiter: sciuisset postea experimentaliter. Q̄ztum vo ad supnaturalia cognita pfecisset etiam q̄ztū ad numez p nouas reuelationes: sicut angeli pficiunt p nouas illuminationes: habuit autem primus homo scientiam omnium: et species reruz a deo menti sue infusas: et hoc solum primo homini concessuz fuit: nam alij qui ab eo pcessissent in statu innocentie: non habuissent talem scientiaz per species infusas: sed p aliorum instructionem et eorum inuestigationem. Q̄ztum vo ad corpus fuit homo in statu innocentie honore sublimatus q̄ztum ad immortalitatem: impassibilitatem: t loci amenitatem. Ante quidem peccatum homo quodāmodo erat immortalis: quia mortem non incurrisset si nō peccasset: vnde apls ad Roma. v. Per vnū hominem. s. adam peccatum intrauit in mundū t p peccatum mors. Reprobatur autez t anathematizat opinio dicentiū q etiam si non peccasset necessarium erat hominem mori: vt patet de consecratione dist. v. Placuit. Sz p huiusmodi maiori declaratione sciendum fm Tho. in prima pte questione. xcvij. articulo. j. q aliquid pōt dici incorruptibile tripliciter. Uno modo ex pte materie ex eo videlicet q vel non habet materiam sicut angelus: vel habet materiā que non est in potentia nisi ad vnam formam sicut corpus celeste. et hoc dicitur fm naturam incorruptibilez. Alio modo dicitur incorruptibile aliquid ex parte forme quia scilicet rei corruptibili per naturam inheret aliqua dispositio p quam totaliter a corruptione pphibetur. et hoc dicit incorruptibile fm gloriam. Quia vt dicit Augustinus in epistola ad

dyoscorum. tampotenti natura deus fecit animā vt eius beatitudine redundet in corpus plenitudo sanitatis ⁊ incorruptionis vigor. Tercio modo dicit aliquid incorruptibile ex pte cause efficientis: ⁊ hoc modo homo in statu innocentie fuisset incorruptibilis ⁊ immortalis. Quia vt Aug⁹. dicit in libro de questionibus noui et veteris test. Deus hominem fecit qui q̄diu non peccaret: immortalitate vigeret: vt ipse auctor esset aut ad vitam aut ad mortē. Nō eñ erat corpus eius indissolubile p aliquem immortalitatis vigorem in eo existentem: sed inerat anime vis quedam supnaturaliter diuinitus data: p quam poterat corpus ab omni corruptiōe preseruare q̄diu ipsa deo sbiecta mansisset. Adiuuabat aūt ad ipsam īmortalitatem tenendam ex esu ligni vite quod erat ī medio paradisi. Pro cuius declaratiōe dic Thomas in prima parte questione. xcvij. articulo. iiij q duo remedia habebat homo ad conseruatōnē vite in statu innocentie contra duos defect⁹. Primus eñ defectus est in homine depditio humidi p actiōem caloris naturalis qui est anime instrumentum: ⁊ contra hunc defectum subueniebatur homini p esum alior lignorum paradisi: sic nunc subuenit nobis p cibos quos sumimus. Secundus defectus est quia vt ait philosophus ī de generatione. Illud quod generat ex alimēto extraneo adiunctuz ei quod prius erat humido preexistenti: minuit virtutem actiuaz speciei sicut aqua iuncta vino conuertit quidem in saporem vini ꝑ ꝑm q magis ⁊ magis addit diminuit fortitudinē vini et tandem vinum fit aquosum. Sic igit videmus q in principio virtus actiua speciei ē ad̄o fortis: q potest conuertere de alimento non solū quod sufficiat ad restaurationem depditi: sed etiam quod sufficiat ad augmentū. Postmodū ad̄o quod generatur nō sufficit ad augmentuz: sed solum ad restaurationem depditi: tandē in statu senectutis nec ad hoc sufficit. Unde sequit ⁊ decrementum ⁊ finaliter naturalis dissolutio corporis Et contra hunc defectum subueniebatur homini per lignum vite. habebat eñ virtutem fortificandi virtutem speciei contra debilitatē aduenientē tem ex amixtione extranei. Unde Augustin⁹ dicit. xiij. de ciuitate dei q cibus aderat homini ne esuriret: potus ne sitiret. lignū vite ne vllum senecta dissolueret. et cum virtus cuiuslibet corporis sit finita: nō poterat virtus ligni vite ad hoc se extendere vt daret corpori durandi virtutem tempore infinito: sed vsq; ad determinatum tempus. Unde semel sumptum dictum lignum preseruabat a corruptione vsq; ad determinatum tempus a deo. quo finito vel homo translat⁹ fuisset ad spiritualem vitam glorie: vel indiguisset iterū sumere de ligno vite. Et sic non simpliciter sed quodā modo lignū vite causabat īmortalitatez. Habebat et homo in tali statu aliquo modo impassibilitatez. Cum enim passio dicat dupliciter. vno modo proprie: ⁊ sic dicitur pati quod a sua naturali dispositione remouetur. in rebus aūt naturalibus contraria agūt ⁊ patiuntur ad inuicem: q̄ vnum remouet alterum a sua naturali dispositione. Et hoc modo in statu innocentie erat impassibilis ⁊ ꝑm animam et ꝑm corpus. poterat eñ passionem prohibere sicut et mortem: si absq; peccato stetisset. Unde penam non sensisset caloris vel frigoris: nec alicui infirmitati subijciebatur. Alio modo sumit passio communiter ꝑm quamcunq; emutationem: etiam si ptineat ad pfectionem nature. Sicut intelligere vel sentire dicit pati q̄d dam. Et hoc secūdo modo in statu innocētie erat passibilis et patiebat et ꝑm animam ⁊ ꝑm corp⁹. Nam et intelligebat et sentiebat videndo audiēdo et huiusmodi: et dormiebat quia dormire non remouet hominem a naturali dispositōne: sed ad bonū nature ordinatur. Sz nec quando costa sepata est ab adam quando formata est eua passionem sustinuit primus homo. Nec mulieres in pariendo fuissent passe dolorem: qui in eis secut⁹ est ex peccato. Thomas in prima pte questiōe. xcvij articulo. ij. Fuissent quoq; homini in statu innocentie quedam anime passiones. Pro cui⁹ declaratione dicit Thomas in prima parte questione. xcv. articulo. ij. q omnium passionum anime que scilicet sunt in appetitu sensuali quedam ordinantur ad bonum vt amor et gaudiū ⁊ desideriū quedam ad malum: vt timor ⁊ dolor. Et q; in primo statu nullum malum aderat nec imminebat. et nullum bonum aberat quod cuperet bona voluntas pro tempore illo habendo: vt patet p Augustinum. xiij. de ciuitate dei. Omnes ille passiones que respiciunt malum in adam nō erant vt timor et dolor ⁊ huiusmodi. Similiter nec ille passiones que respiciunt bonum non habitum ⁊ habē duz vt cupiditas estuans. Ille ad̄o passiones que possunt esse boni presentis vt gaudium et amor. vel que sunt boni futuri vt suo tempore habendi vt desiderium ⁊ spes non affligens: fuerunt ī statu innocentie aliter tamen q̄ in nobis. Nam ī nobis appetitus sensualis in quo sunt passiones nō totaliter subest rationi. Unde passiones quando q̄ sunt in nobis preuenientes iudicium rationis et impedientes: quandoq; ad̄o iudicium rationis consequētes prout sensualis appetitus equaliter rationi obedit. in statu ad̄o innocentie appetit⁹ erat totaliter ratōni subiectus. Unde non erant in eo passiones anime nisi ex ratione seu rationis iudicio consequentes. Unde tunc caro nō cōcupiscebat aduersus spiritum vt nunc est. Et in esu q̄dem fructuum lignorum paradisi de quib⁹ dictū est de omni ligno quod est in padiso comede Genesis. ij. quod et fecisset cibo indigens tunc ad sui sustentationē delectationē magnā hūisset magis q̄ nunc: quia tanto delectatio sensibilis maior est quanto natura purior ⁊ corpus magis sensibile. sed concupiscibilis non ita inordinate se extulisset sup illa delectatione quia regulata p rationē. Sicut et sobrius in cibo sumpto non minorem delectationem sentit q̄ gulosus: sed minus eius concupiscibilis super huiusmodi delectatione requiescit. Thomas in prima parte questione. xcvij. articulo. ij. Actum ad̄o ad actum generatōnis

in statu innocentie. Cuius quidā antiquoꝝ doctorū ꝓsiderantes ꝓcupiscētie feditatē q̄ inuenīt i copula carnali in pñti statu posuerit q̄ in statu innocentie nō fuisset generatio p copulā carnalē. Unde et Grego. nizenus dicit q̄ fuisset multiplicatū genus humanū in paradiso sicut multiplicati sunt angeli absq; ꝓcubitu p opationē diuine ⁊tutis. Et dicit q̄ deus añ pctm̄ fecit masculū ⁊ feminā respiciens ad modū generatōis q̄ futur⁹ erat post pctm̄ cui⁹ pscius erat. Sed Tho. in. i. pte. q. xcviij. arti. ij. hoc reꝓbat p rōnē quā ibi ponit determinās generationē in illo statu innocentie fiendam p copulā. Unde ⁊ mulier dr facta i adiutoriū viri Geñ. ij. scz ad generatōnē. Sed vt ipe ait duo sunt i copula carnali ꝓsideranda fm pñtē statū. Unū qđ est nature. s. ꝓiunctio maris ⁊ femie ad generādū. in oīni generatōne exigit virtus actiua ⁊ passiua Unde cū in omnib⁹ in q̄bus est distinctio sexuū virtus actiua sit in mari passiua in femia: nature ordo exigit vt ad generandū ꝓueniat p copulā masculus ⁊ fem̄a. Aliud q̄ ꝓsiderari pōt est quedam deformitas īmoderate ꝓcupie que in statu innocentie nō fuisset: cū vires inferiores oīno rōni sb̄derent. Unde ⁊ aug. dicit. xiij. de ci. dei. Absit vt suspicemur ꝓlem nō fieri sine libidinis morbo. s. in illo statu innocētie sed eo volūtatis nutu vt moverent illa mēbra q̄ cetera. et sine ardore ⁊ illecebroso stimulo cū trāq̄llitate aie ⁊ corpis. Hec fuisset tunc ptinētia laudabilis vt nunc: q⁊ in isto tpe laudat ꝓtinētia: nō ꝓpter defectū fecunditatis: ꝫ remotionē inordinate libidinis: tūc aūt fuisset fecunditas absq; libidine. Et vt dicit aug⁹. xiij. de ciui. dei. In illo statu nulla corruptione integritatis īfunderet gremio marit⁹ vxoris. potuit. n. salua integritate feminei genitalis virile semē īmitti. Nulla ibi passio famis vel sitis anxietas. nā tpe ꝓgruo cū fuisset nature ꝓueniēs comedisset ⁊ bibisset anteq̄ fames vel sitis eū affligēt. dormisset sine aliq̄ inq̄etatione vel pturbatione somniorū terribiliū sine pena caloris vel frigoris fuiss̄ ꝓpter aerē tpatissimū: nulla infirmitate grauat⁹ fuisset. Ortū ad loci amenitatē fuit hō honore sb̄limat⁹: q⁊ et si fact⁹ i agro damasceno de limo terre fm corp⁹ tū translat⁹ extitit in paradisuz terrestrē Sed ꝓ hui⁹ paradisi declaratiōe sciendū fm Aug. viij. sup Geñ. ad lrām. tres sunt de paradiso generales snie. Una est coꝝ q̄ tm̄modo corpaliť paradisum intelligi volūt. alia coꝝ q̄ spūaliter tm̄. i. eccle siā. tercia coꝝ q̄ vtroq; mō paradisum accipiunt. quā fatet sibi placere sniam idē Aug. xiij. de ciuita. dei. Et h̄ rōnabiliter. In oībus. n. que scriptura tradit ꝓ fundamēto tenēda ē veritas historie. et desup spūales expositiones fabricande fm tho. scōa pte. q. clij. articulo. j. Est g̃ paradisus vt dic̄ Ysidorus in libro ethimologiaꝝ loc⁹ in orient̄ ptibus ꝓstitut⁹: cui⁹ vocabulū a greco i latinū vertit oꝛtus. Conuenienter aūt in parte orientali dicit situs: q⁊ credēdū est q̄ in nobilissimo loco totius terre sit ꝓstitutus. Cū aūt oriēs sit dextera celi fm phm. ij. de celo ⁊ mūdo. ⁊ dextera sit nobilior sinistra: ꝓueniens fuit vt in orientali pte paradisus instituerēt. Qđ aūt Beda dicit q̄ paradisus ptingit vsq; ad lunarē circulū: nō est verū si fm situm simpliciter intelligatur. pōt tñ exponi q̄ vsq; ad locū lunaris globi ascendit. nō fm situs eminētiā ꝫ fm similitudinē. q⁊ est ibi ppetua aeris tempies vt dicit Ysi⁹. Et in h̄ assimilat̄ celestib⁹ corporibus q̄ sunt absq; ꝓtrarietate. Et dicit Aug. super Geñ. ad literā. viij. ca. Credendū est q̄ locus paradisi a cognitione hoīm est remotissimus. Quatuor flumīa que ibi noīant̄ oriri Geñ. ij. hoꝝ fontes nati esse dicunt̄ alicubi. licet sup terras et p⁹ stratus ꝓlixarū religionū locis alijs erupisse. Naz h̄ solere nonnullas aquas facere quis ignorat? ⁊ q⁊ locus ille est seclusus a nostra hītatione impedimentis montiū vel mariū vel alicui⁹ estuose regionis q̄ transiri nō pōt ideo scriptores locoꝝ de h̄ nō faciūt mentionē. Lignū vite quod i medio erat quedā materialis arbor fuit sic dicta: q⁊ eius fructus hēbat virtutē ꝓseruandi vitā vt s̄. dictuz est. Spūaliter aūt significabat christū q̄ est sapiētia dei patris et lignū vite. puer. iij. Uel etiā sacramentū eucharistie vel bonū obedientie. Lignum ⁊ scie boni et mali fuit etiā materialis arbor sic nominata ꝓpter euentū futurum q⁊ post ei⁹ esuz homo p exprimētū pene didicit q̄d interesset inobedientie bonū et inobediētie malū. ⁊ spūaliter pōt significari libeꝝ arbitriū. Predicte aūt ⁊ alie arbores ꝓducte sunt i actu tercia die. Et vt dic̄ damas. erat paradisus diuina regia: ⁊ digna ei⁹ q̄ fm imaginē dei erat ꝓuersatio. tpato ⁊ tenuissimo et purissimo aere circūfulgēs. plantis sp floridis comatus. q̄ idē dic̄ in paradiso nullū irrōnabiliū habitat: licet ex quadā dispēsatiōe illuc aīalia fuerīt adducta ad adā q̄n eis noīa imposuit ⁊ serpēs illuc accessit p opatōnē dyaboli q̄ fm Bedā hēbat faciē virgineā. In q̄ nūc null⁹ inhītat nisi enoch ⁊ helyas vt dr. Tercio fuit adam sublimat⁹ honore dñij. Unde dns dixit Geñ. j. Faciam⁹ hoīez ⁊ē vt p̄sit piscib⁹ maris ⁊ volatilib⁹ celi ⁊ bestijs tre. Pro cui⁹ declaratiōe dic̄ Tho. j. pte. q. xcvj. ar. j. q⁊ in statu innocētie añ inobediētiā nihil repugnabat hoi qđ nāliter dz ei eē subiectū. Oia aūt aīalia nāliter sunt hoi subiecta. qđ apparet ex tribus primo ex ipo nature ꝓcessu in gñatione rez natural̄ ⁊ vsu earz. Nā de imꝑfecto ꝓcedit ad ꝑfectū vt in gñatione hoīs: pz etiā in vsu rez nāliū. Nā imꝑfectiora cedūt i vsū ꝑfectioꝝ. plāte. n. vtunt̄ terra sui nutrimēto. aīalia ⁊ plātis: hoies plātis ⁊ aīalib⁹. vñ nāliter hō dñat aīalib⁹. Scōo h̄ apparet ex ordine diuine ꝓuidētie. q̄ sp inferiora p superiora gubernat. Unde cū hō sit sup cetera aīalia q⁊ ad imaginē dei fact⁹: ꝓuenient ei⁹ gubernationi alia aīalia subdunt̄. Tercio h̄ apparet ex ꝓpriete hoīs ⁊ alioꝝ aīaliū. in alijs enī aīalib⁹ inuenit̄ fm nālē extimationē q̄dā ptcipatio ꝓudētie ad aliq̄s ꝓticulares act⁹. in hoīe aūt īuenit̄ vniuersalis ꝓudentia que est ratio omniū agibiliū. Oīne autem quod est p ptcipationez subditur ei quod est p essentiam ⁊ vniuersaliter: ⁊ sic patet q⁊ naturaliter est subiectio animaliū ad hominem: sed in obedientia eoꝝ ad hominez que nunc apparet

subsecuta est culpam inobedientie hominis ī penam eius. quia ipse inobediens fuit deo. fuisset tamen naturalis discordia inter ipsa bruta. oīa tamen subiecta fuissent dominio hominis sicut nūc aliqua domesticantur ab eo. ¶ Et sciendum fm Tho. q. ea. arti. ij. q cum dr Gen. j. de homine vt pfit vniuerse creature. intelligitur que non est d imaginem dei. Nam angelis non dominabatur: sed viribus sensitiuis suis. scz irascibili t cupiscibili que aliqualiter obediunt rationi. dominabatur anima imperando in statu innocētie. t sic animalibus brutis. viribus autem naturalibus t ipi corpori homo dominabat. non quidem imperando: sed vtendo. t sic in statu innocentie dominabatur plantis t rebus inanimatis. non per imperium vel imutatōnem ut in mutando de vna specie in aliam vel in mutando cursum corpoꝝ celestium: sed absq impedimento vtendo coꝝ auxilio. ¶ In ipso autem statu innocentie fuisset disparitas hominū. non solum quo ad sexum t etatem: sed etiam fm animam q̄tum ad iusticiam et scientiam. Non em̄ homo ex necessitate operabatur sed p liberum arbitrium ex quo habet homo quo magis vel minus applicet animum ad aliq̄d operandum vel cognoscendum. vnde quidā magis ꝓficissent in iusticia t scientia q̄ alij. Ex parte etiam corporis poterat esse disparitas. Unde et fm diuersam dispositōnem aeris t fm diuersū situm stellaꝝ alij alijs fuissent robustiores corpore vel pulcriores t maiores t melius ꝯplexionati t generati: ita tamen q in illis qui excederētur nullus esset defectus vel peccatū fm animā t corpus. ¶ Fuisset quoq t dominū vnius hominis sup alios in statu innocentie. Non enim erat talis status dignior q̄ ꝯditio angelorū. Sed inter angelos quidam alijs dominant. Unde est vn⁹ ordo dominatōnum. Sed p huius maiori declaratione sciendum fm Tho. prima parte. q. xcvj. ar. iij. q dominiū accipitur dupliciter. Uno modo fm q opponitur seruituti. Et sic dominus dicitur cui aliquis subditur seruus. t isto modo non fuisset dominiū in statu innocentie. Nam tunc aliq̄s dominat alicui seruo quando cum cui dominat ad ꝓpriam vtilitatē sui scz dominantis refert. Et tale dominiū esse non potest sine pena subiectoꝝ quod in statu innocentie non fuisset. Et de hoc intelligitur quod ait Aug. de ciuitate dei libro. xix. hominē ratōnalem ad imaginem suam factū: noluit deus nisi irratōnabili dominari non hominē homini: sed hominē pecudi. Secundo modo accipit dominiū fm quod ꝯmuniter refertur ad sbiectum qualitercūq. t sic etiam ille qui habet officium gubernandi t dirigendi liberos dominus dici potest. dominat em̄ aliquis alteri vt libero: quando dirigit ipsum ad ꝓpriū bonum eius q dirigitur vel ad bonum ꝯmune. Et tale dominium fuisset in statu innocentie hominis ad hoiem Et hoc ꝓpter duo. Primo quia homo naturalit est animal sociale. vnde homines in statu innocētie socialiter vixissent. Socialis autem vita multoꝝ esse nō pōt nisi aliquis ꝑsideret qui ad bonū ꝯmune intenderet. Scōo q si vnus hō habuisz sup aliū eminentiā scie t iusticie incōueniens fuisset nisi hoc sequeret in vtilitatē alioꝝ. Un̄ Aug. dicit. xix. de ciui. dei. q iusti nō dñandi cupiditate imperant: s officio ꝯsulendi hoc naturaliter ordo ꝑscribit ita deus hoiem ꝯdidit. ¶ Ideo autez deus hoiem in paradiso nō ꝯdidit: s in terra formatum de limo terre t aīa de nouo creata t in corpe illo infusa: cum. s. dicit q spirauit in faciē ei⁹ spiraculū vite. Sz tulit eum de⁹ t posuit in paradiso: vt dicit Gen. ij. vt t hoc gre dei imputaret t nō humane nature. fuit em̄ paradisus loc⁹ cōgruus habitatōni hūane q̄tum ad incorruptiōem primi status. Incorruptio aūt illa nō inerat homi fm naturam sed ex supnaturali dicit dono. Ibiq habitasset cū posteris quousq multiplicato humano genere de ꝓgenie in ꝓgenie. vsq ad numerū electoꝝ a deo ꝑfixū oīs simul translati fuissent ī paradisum celestē seu celū empyreū in aīa simul t corpore ad clare videndū dei essentiā. ¶ Posit⁹ aūt fuit in paradiso hō vt operaret t custodiret illum: vt dicit Gen. ij. Qđ aug. viij. sup gen ad lram dupliciter exponit. Uno mō vt referat ad deū vt deus operaret in homīe iustificādo ipm cui⁹ opatio si ab hoie cessat: ꝓtinuo obtenebrat. sic aer si cessat influentia lumis. Et vt custodiret. s. ab oi corruptione t malo. Alio mō pōt intelligi vt referatur ad hoiem vt. s. hō operaret t custodiret paradisuz. Nec tñ illa opatio eēt laboriosa sicut p⁹ pctm̄: s fuisset iocūda. ꝓpter expientiā ꝛtutis nature. Custodia etiā illa nō eēt ptra inuasores: s ad hoc vt hō sibi paradisum custodiret ne peccādo ipm amitteret.

¶ Fuissent aūt opa primi hois magis efficacia ad meredū q̄ opa nostra. Pro cui⁹ declaratōne ē sciendum fm Tho. prima pte. q quātitas meriti ex duob⁹ pōt pensari. Uno mō ex radice charitatis t gre. Et talis quātitas meriti corrūdet pmio essentiali qđ in dei fruitōne ꝯsistit. Qui em̄ ex maiori charitate aliq̄d facit: pfecti⁹ deo fruetur. Alio mō pōt pensari quātitas meriti ex quātitate opris q̄ quidē ē duplex. s. absoluta et ꝓportōnalis. Ut vidua em̄ q misit duo era minuta ī gazophilatō mun⁹ op⁹ fecit quātitate absoluta q̄ illi q magna mūera posuerūt: s q̄ntitate ꝓportōnali vidua pl⁹ fecit fm dñi sniam Luc. xj. qr magi ei⁹ facultatem supabūdabat. Utraq tñ q̄ntitas meriti qđ. s. attendit respectu opis seu laboris rñdet pmio accidētali qđ ē gaudiū de bono creato. Si igr attendat q̄ntitas meriti ex pte gre: efficatiora fuissent opa pmi hois ad meredū ī statu innocētie q̄ post pctm̄ qr gra copiosior fuisset nullo obstaculo gre in nā hūana iuuēto. Silr si ꝯsideret absoluta q̄ntitas opis: efficatiora fuissent opa ad meredū q̄a cū hō eēt maior ⁊tutis. maiora fecisset opa. Sz si ꝯsideret q̄ntitas ꝓportōnal' maior inuenit rō meriti p⁹ pctm̄ ꝓpt imbecillitatē hois. magi em̄ excedit puū op⁹ ptātez ei⁹ q cū difficultate opat illud q̄ magnū opus ptātem ei⁹ q sine difficultate operatur. Quis enim t primus homo ante peccatū ita indigeret gratia ad merendū vitam eternam sicut post: tamen post peccatuz ad plura indiget

gratia q̄ ante quia ꝛ ad peccati remissionez ꝛ ad infirmitatis sustentatōnem. De conditōnibus genitorū in statu innocentie. Vbi sciendū primo q̄ non solū masculi sed etiam femine fuissent in illo statu generate. Sic eñ natura ꝓcessisset generando sicut deus eam instituit. Sed deꝰ instituit marem et feminā in humana natura: vt habetur Genes. j. ꝛ. ij. ergo ꝛc. Pro cuiꝰ declaratōne dicit Tho. in prima parte questōne. xcix. articulo. ij. q̄ nihil eorū que ad cōplementum humane nature ptinent in statu innocentie defuisset. Sicut autez ad pfectōnem vniuersi ptinent diuersi gradus rerum: ita etiam diuersitas sexus est ad pfectōnem vniuersi humane nature. Et ideo in statu innocētie vterq̄ sexus p generationem fuisset productꝰ ꝛ videtur vt ait Tho. q̄ tot fuissent generate femine q̄ mares. Nec obstat q̄ oñe agens generat sibi simile nisi impediat ꝓpter defectum virtutis vel indispositōnem materie. In generatōne aūt vis actiua est in masculo. ꝛ sic vbi nullꝰ fuisset defectus virtutis ex parte maris ꝛ indispositō materie ex parte femine: videt q̄ mares semp debuerint generare. Respondit Tho. q̄ generatio femine non solū ꝓtingit ex defectu virtutis actiuez in dispositōne materie vt obiectum est: sed quando q̄ ex aliquo accidenti extrinseco. sicut dic̄ philosophus in libro de animalibꝰ. q̄ ventus septētrionalis coadiuuat ad generatōnem masculorū australis vero: ad generatōnem feminarū. Quā doq̄ autem ex ꝓceptōne anime ad quam defatili immutat̄ corpore ꝛ p̄cipue in statu innocētie hoc esse poterat. quando corpus erat magis subiectū anime vt scilicet ꝑm voluntatem generantis distingueret̄ sexus in ꝓle vt sic tot sint femine quot mares vt quelibet haberet vnū suum ꝛ vir vxorem vnicam. Nati autem in statu innocētie nō mox habuissent pfectam virtutem ꝛ motū membrorum. Nam ꝑm Tho. vbi supra. Oñe generatum prius est imꝑfectum q̄ ꝓficiatur. Sed pueri in statu innocentie fuissent p generatōnem ꝓducti. ꝯ a principio imperfecti fuissent in quantitate et virtute corporis. Vnde mox nati non habuissent sufficientem virtutem admouendū membra ꝑm quoslibet actus. sed ad actus puericie ꝓueniētes puta ad sugendū vbera per se ꝛ alia hmōi.

Vtrum autem pueri nati fuissent cum iusticia Dicunt quidam q̄ nō cum iusticia gratuita q̄ est principiuz merendi que dic̄ gratia gratumfaciens: sed cuz iusticia originali. quia hoc fuit quoddam donū diuinitus toti humane nature datum Et hoc apparet quia peccatū originale qđ opponitur illi iusticie dic̄ esse peccatum nature. Vnde traduc̄ a parente in posteros sicut traducta fuisset illa iusticia originalis. Sed vt dicit Tho. in prima parte questōne. c. articulo. j. Cum radix originalis iusticie in cuiꝰ rectitudine factꝰ est homo ꝓsistat in subiectōne supnaturalis ratiōis ad deum que est p gratiam gratumfacientē. necesse est dicere q̄ si pueri nati fuissent in originali iusticia. q̄ etiam nati fuissent cum gratia gratumfaciente. sicut ꝛ de primo homine dictū est q̄ fuit cuz gratia conditus. Nec tamen ꝓpter hoc fuisset gratia naturalis q̄ non fuisset transfusa per virtutē seminis: sed fuisset collata homini statim cū habuisset animā rōnalem. Sicut etiam statim q̄ corpus est dispositum infundit̄ a deo anima rationalis que tamen nō ex traduce est. Item pueri mox nati nō habuissent pfectum vsum ratōnis Ratio est ꝑm Tho. in prima parte. q. cj. art. ij. ꝗa vsus ratōnis dependet quodāmodo ex vsu virium sensitiuaꝝ. Vnde ligato sensu et ligatis viribus interioribꝰ sensitiuis homo pfectum vsum ratiōis nō habet: vt patet in dormientibꝰ ꝛ frenetic̄ Vires aūt sensitiue sunt virtutes quedam corporalium organoꝝ: ideo impeditis eaꝝ organis. necesse est q̄ actus eaꝝ impediant̄. ꝛ p consequens vsus ratōnis in pueris autē est impedimentū harum virium sensitiuaꝝ ꝓpter nimiam humiditatem cerebri. ꝛ ideo in eis nō est pfectus vsus rationis sicut nec aliorꝝ membrorum. Et ideo in statu innocentie pueri nō habuissent pfectum vsum rationis sicut habituri erant in pfecta etate. habuissent tamen perfectiorem q̄ nūc: q̄tum ad ea que ad eos ptinebant ꝑm illum statum. Item nec habuissent in illo statu pueri pfectōnem scientie sed eam ꝓcessu tempis absq̄ difficultate acquisiuissent inueniendo vel addiscendo. Est eñ naturale homini vt scientiā per sensum acquirat. habuissent tamen pueri illi sufficientē scientiam ad dirigenduz eos in operibꝰ iusticie in quibus homies dirigunt̄. ꝛ vniuersalia principia iuris quā multoplenius habuissent tūc q̄ nunc naturaliter habeamus. In illo aūt statu innocentie nati non fuissent in iusticia ꝓfirmati. Qđ sic declarat thomas in prima pte. q. c. ar. ij. Manifestū est q̄ pueri in sua naturalitate nō habuissent plus pfectionis q̄ eoꝝ parentes in statu generatōnis. parentes aūt q̄diu generassent nō fuissent i iusticia cōfirmati. Ex hoc eñ creatura rationalis in iusticia ꝓfirmatur q̄ efficit̄ beata p apertam dei visionez cui visio non pōt non inherere cum sit deus ipsa essentia bonitatis a qua nullus pōt auerti cuz nihil desideret̄ nisi sit ratōne boni. Vñ paruuli nō nati fuissent in iusticia ꝓfirmati. Et ideo si Adam nō peccasset: filij quidē ab eo nati nō ꝓtraxissent peccatuz originale qđ est causa gehenne: possent tamen ab eo geniti p alium modū fieri filij gehenne scz p liberum arbitriū peccando. vñ nō ita necessitatez non peccandi transmisissent ad posteros q̄ oīno peccare nō possent.

Quantū ad secū §. II.

dū principale sup̄ notatū. s. de efficiētia pcti q̄ dep̄uatꝰ est hō sic sublimatꝰ honore ibi cū dr̄ nō itellexit. Vtiq̄ nō intellexit hō adā ꝛ Eua. i. nō considerauit neq̄ recognouit tantam dignitatem sibi ꝓcessam beneficioꝝ a deo adherendo eius aduersario dyabolo ꝛ recedendo a domino ꝛ benefactore suo. transgrediendo eius p̄ceptum quod sibi dederat scz abstinere ab esu fructus ligni boni ꝛ mali. Neq̄ enim illa arbor de se mala extitit cuiꝰ fructuz ei dominus interdixit: sed vt homo

bene ꝺditus se exerceret in virtute obedientie. in de quesiuit vt meritū acquireret: vt ait Gregoꝛ vltimo moraliū. ꝛ. xj. q. iij. Quid ergo. Magis eñ apparet virtus obedientie cum seruaꝫ qꝺ ꝓ hibetur qꝺ de se non est malū. nisi quia ꝓhibeꝫ q̄ si aliquid ꝓhiberet de se malum. Non intel lexit vtiq; Eua deceptōnez serpentis antiqui cū dixit In quacūq; die comedetis ex eo eritis sicut dij scientes bonū ꝛ malum. existimans q̄ animo ꝓfulendi non decipiendi sibi hoc diceret. vt cōdi tionem suam dignioꝛem faceret. quasi deus eis i uidisset habere scientiā boni ꝛ mali: ꝛ ideo ꝓhi buisset esum illius fructus. Unde ꝛ apostolus di cit q̄ mulier seducta est. Et vt dicit Aug⁹. Quis illa seductio mulieris p̄cesserit peccatū operis sci licet peccati gule sumendo fructū: tamen ipsaz se ductōnem p̄cessit peccatū elatōnis. Unde Aug. dicit sup Gene. q̄ mulier verbis serpentis nō cre deret nisi iam inesset menti eius. amoꝛ ꝓprie po testatis ꝛ quedam de se superba p̄sumptio. Adā nente eñ innocentia illa nō poterat esse illa sedu ctio. quia sicut verum est bonū intellectus: ita fal sum est maluz eius. Unde intellectus eius alicui false extimatōni acquiescere nō poterat tanq̄ ve roꝛ: sed ꝓpter illam elationem perdita innocentia subintrauit falsa extimatio vt crederet veruz qꝺ ei ꝺyabolus psuadebat. ſm Thomā prima parte questiōe. xcv. ar. iiij. Non intellexit Adam qꝺ sibi fuerat a domino ꝓhibitum q̄ graue peccatū. Quis eñ non crederet verba serpentis esse vera vt mulier: tamen deuictus suasione Eue nō qui dem amoꝛe ꝓcupiscentie quia adhuc nō inerat: ſ amoꝛe cuiusdam benuolentie qua aliquando de uincit amicus vt amico seruiat in malo. Sic adā ne ꝓtristaret sociam comedit de ligno. existimās esse veniale. id est facile remittendum quod erat valde graue. Non intellexit vterq; maluz qꝺ ex transgressione coꝛum sequenduz erat scz moꝛs anime ꝛ coꝛporis in ipsis ꝛ toto humano genere. Et ideo domin⁹ dixerat. Morte moꝛiemini refe rendo se ad vtranq; mortem. Sicut eniz ꝑmanē do in innocentia sua obseruando p̄ceptum gene rando filios transfudissent in eos iusticiam origi nalem quam ꝛ ipsi habebant vt dictum est supꝛa ita transgrediendo p̄ceptum illud dominicū trās fuderunt in oñes ab eis descendētes peccatū ori ginale ſm carnalem ꝓpagatōnem. Unde non in xp̄m: quia etsi descendit ab eis ſm corpulentā substantiā: nō tamen ſm carnalem ꝓpagatōnem vt oñs alij. quod originale peccatū in q̄tum cau sa est vtriusq; mortis ꝓtrahitur ex cōceptōne ab anima cum infundit coꝛpoꝛi. nec quisq; ab eo li berari pōt nisi ꝑ gratiam mediatoꝛis. Usq; Aug. de peccato actuali ꝛ originali loquēs sic ait. Ita q; homo cum ab eo qui eū genuit alter est effect⁹ peccato alteri⁹ sine sua ꝓsentōne nō tenet obnoxi us. Et de originali immediate subdit. Traxit er go reatu homo scilicet peccati originalis q̄ vnū erat cum illo ꝛ in illo scz Adam ſm virtutez semi nalem qñ illō quod ꝓmisit admissum est. ſ. q. iiij. Jam itaq;. Idem Aug. de ꝓse.. di. iiij. sic ait. Fir missime tene ꝛ nullaten⁹ dubites. omnē hominez qui ꝓcipit ꝑ ꝓcubitum maris ꝛ femine: cum pctō oꝛiginali nasci. ꝛ ob hoc nasci filiū ire: moꝛtiq; ob noxiū nisi ꝑ gratiam mediatoꝛis libereꝫ. Usq; eti am sciendū q̄ si sola mulier peccasset ꝛ nō adam ipsa sola dānata fuisset nisi penituisset ſ ñ exinde genus humanū oꝛiginali peccato infectuz fuisset sicut fuit peccante Adam in quo erat p̄incipium actiuū generatōnis humane. Non intellexit vteq; qñ post culpā a deo fuerūt vocati dicēdo. Adam vbi es? Ideo requirebaꝫ vt ꝓfiterentur peccatū ꝛ penitendo expiareꝫ. Sed q̄ hoc ñ ege runt ſ se excusauerūt retoꝛquentes causam culpe in alterum. in deū vl serpentē: ideo eiecti sunt de paꝺiso vbi ꝓpati sunt iumentis insipientib⁹ ꝛc̄.

Quantū adter .§.III.

cium quo notaꝫ miseria qua fuit ꝓdemnat⁹ cum dicit. Compatus est iumentis ꝛc̄. Q̄ aūt ꝓpara uerit deus hoīes iumentis post peccatū. patz ex hoc qꝺ dicit Geñ. iij. q̄ fecit eis deus tunicas pel liceas ꝛ quasi insultans eis ꝑ angelū dixit. Ecce adam factus est quasi vn⁹ ex nobis. quasi diceret Voluit esse deus ꝛ factus est vt bestia: ꝛ ideo tu nicam bestialem ei facio. Et similis factus est iu mentis. primo quidē. q̄: vt dicit Eccēs. ij. Unus est interitus hoīs ꝛ iumentoꝝ ꝛ equa vtriusq; cō ditio. quia scz subditus moꝛti coꝛpali. Scōo qꝺ sicut iumenta regunt passionibus ꝓcupiscibilis et irascibilis. nō cohibentes eas ratōne qua carent: ita ꝛ hoīes similes sunt iumentis sequētes passio nes vicioꝝ nec eas ratōne regulantes quā habēt Usñ ꝛ deterioꝛis ꝓditōnis. Tercio iumenta belli gerant adinuicē ita ꝛ peccatoꝛes ꝑ ꝓcupiscentijs bonoꝝ vel voluntatū vel rerum p̄liant insimul. ſm illud Jaco. iiij. Usñ bella et lites in vobis nisi ex ꝓcupiscentijs ꝛc̄. vt patebit infra. Quarto qꝺ vt iumenta delectant uersari in locis immundis ita hoīes delectant ꝓuersari in immūdicijs et p manere in eis ſm illud Johelis. Computruerūt vt iumenta in stercoꝛe suo. Quinto qꝛ vt iumēta subdunt multis laboꝛib⁹ ꝛ fame ꝛ siti ꝛ alijs mise rijs: ita ꝛ hoīes. ſm illud Eccles. Cuncti dies ei⁹ laboꝛibus et erumnis pleni sunt nec per noctem requiescit. Et primo homini dictuz fuit. In sudo re vultus tui vesceris pane tuo Geñ. iij. Et no tandū q̄ nō solū iumētis dicit homo similis effe ctus: sed iumentis insipientibus. Cum omnia iu menta sint insipientia: tamen quia quedam eoꝝ habent quandam industriam seu quendā instinc tū ꝓudentialez vt equus respectu asini. Usñ dr ab a qꝺ ē sine ꝛ senos quod est sensus. quasi sine sensu. Et hmōi similis videt homo effectus post peccatum. Asinus siquidē animal est pigrum ad laboꝛandum: ita ꝛ homo piger ad bene agendū. Asinus communiter incedit p vias periculosas ꝛ non bonas. nec clamoꝛibus vel nutibus auertit et declinat nisi dure verberet. Nec etiam per hoc aliquando ꝑ rectam viam perducitur: sicut asina Balaam cum vrgebat calcaribus eius. Ita ꝛ ho mo post peccatum ambulat vias difficiles que ꝑ

ducunt ad mortem: nec per clamores monitionū ab eis auertit & vix flagellis emendatur. Asinus tarde incedit: et si aliquando curat parum durat cursus eius. Sic & peccator etiam si aliquādo aliqua feruenter incipit bona opera: non pmanet in eis. De pena aūt primor parentum & superbia eorum habes in secunda pte summe nostre titulo ō supbia. Uerum q: psal. aut. vt iumentum factus sum apud te & ego semper tecum. dimittendo cōditiones malas asini moraliter et sumēdo bonas quia videlicet est animal patiens: simplex et pacis amicus: homo peccator si istas assumat cum deo erit. In cuius figuram dei filius homo factꝰ in iumentum aselli & subiugalis eius designantium conuersos ex iudeis & gentibus insedit, & hierusalem que dicit visio pacis intrauit. ¶ Paradisus terrestris ſm August. de ciuitate dei: figurat ecclesiaz militantem. Sicut eīm ex illo loco in innocentia pmanentes omnes psummato numero electorum genitorum de tempe in tempus demum translati fuissent ad padisum celestem ad dei eēntiam videndā & fruendaz. ptinuo in anima & corpore glorificati: ita in ecclesia militanti cōuersantes & cum innocentia vel pfecta penitētia oīm debito pene soluto migrantes transeūt ad gloriam supernā. anime quidem: corpora autē omniū electorum in fine simul resurgent glorificanda. xp̄m excipiendo qui resurgens ex mortuis iam nō moritur. cum matre eiꝰ vt a sanctis tradit in corpore iam glorificato. In ipsa aūt padiso fuit sexꝰ vterqz. quia etsi femina dicat mas occasionatꝰ et facta in adiutorium viri: vtriusqz tamen finis vita beata. Quinimo ne vt impfectōr despiciat i loco nobiliori formaţ scz paradiso. cum tamen Adam in agro Damasceno sit factus sed illuc translatꝰ. vt nō. Ambrosiꝰ distinctōne. xl. Illud. ¶ Nō autem duo facti sunt a principio scz Adam et Eua: sed primum vir ex limo & deinde mulier ex costa eius ſm corpus. nam ſm animaz ex nihilo ambo creati. Et hoc ideo ſm Amb. q: vnā naturaz volens pstituere hominū deus ab vno pncipio creature hoc incipiens multaz & disparium naturarū eripuit facultatē. xxxij. qō. v. caplo vltimo. Vel ſm Aug. ideo vnus factus scz Adam ex quo ceteri oriant. habens imperiū dei quasi vicariꝰ eiꝰ xxxij. q. v. Hec imago. Vel ideo vnus: ad pmēdandum mysteriuz vnitatis & pacis quam adinuicem debent homines pseruare. ¶ Fluuius paradisi quadriptitus est sacra doctrina qua irrigatur ecclesia militans ad fecundandū eam et producendū vberes & suaues fructus virtutū. Quadriptitus est vel q: sacra pagina distinguitur in quatuor partes. legalem: mosaycam: pphetalez & euangelicā. pro qua parte est apocalipsis i nouo testamento: historialem. vt sunt libri regum & alij et actus apostolorz in nouo: & sapientialez vt in libris salomonis et al'. et epistolis apostolorum in nouo. Vel ideo quadripartitus est ppter quadruplicem sensum scripture. literalem. allegoricū moralem et anagogicum. Vel ſm Isidorus designat doctrinā sanam quatuor primorz pciliorum

vniuersaliū distin. xv. ca. j. ¶ Lignum vite in medio paradisi qō vigorat et pseruat a corruptione est obediētia & subiectio anime totalis ad deum. Lignum scientie boni et mali: est ppria voluntas deo rebellis. huiꝰ esus est executio eiꝰ que ducit ad mortem anime. Alie arbores padisi sunt alia genera virtutum in quibus etiā homines se exercitassent. ¶ In qualibet autem pſona inuenitur quoddam matrimonium spirituale ſm magistrum in. ij. sententiaz. Nam sensualitas est in eo vt Eua: spiritus siue appetitus rationalis est vt Adam. Sicut autez mulier debet esse subdita viro. xxxiij. questione. v. ca. vltimo: ita sensualitas rationi: et tunc bene regit homo. Modus autez ruine spiritualis quotidiane oīm: satis fuit designatus in lapsu primorum parentum: vt notat Gregorius distinctione. vj. Testamentum. Accedit enim serpens antiquus deo dispēsante ad tēptandum: & primo aggreditur mulierē. id est sensualitatem vt infirmiorem: proponit seu suggerit sensualitati aliquid agendū a deo prohibitum ſb specie boni vtilis et delectabilis hoc est pomum. Qz si ratio subito non resistit & repellit: sed negligit & permittit sensualitatē cuz suggestione fabulari: et si cōscientia remordeat de phibitione eius quod suggerit: tamen vacillans ex suggestione: vt tunc magnum bonum consequendi de pomo sumit. Nec hoc contenta suggerit ade id est rationi vt et ipsa secū assentiat: vt. s. non solum sensualem complacentiam capiat: sed etiam ratione cōsentiat in dei phibitionem. Qz cum sit deuictus passione incidit in mortem anime. Nam in delectatione seu complacentia sensuali precise nō est nisi veniale ſm Tho. sed in assensu rationis in rē preceptorie phibitam est mortale: et hoc siue expresse consentiente ratione: siue negligente & non renuente precepto periculo. ¶ Audatur autem propter peccatum mortale quodcunqz virtutibꝰ omnibus: in cuius figuram dicit q cognouerunt se esse nudos. de penitentia dist. ij. Sapiens. & de hoc erubescentes: peccatum eīm propter turpitudinē erubescētiam inducit: propter carnis stimulos insurgentes consuerunt sibi folia ficus ad cooperiendū turpitudinē suam: facientes sibi perizomata loco femoralium: quod spiritualiter accidit quando post peccatum format sibi homo cogitationes vanas & inutiles ad excusandas excusationes in peccatis. Vocat aūt peccator a deo i paradiso ecclesie positus numero & si nō merito: p inspirationem vt confiteat peccatum suū et sibi indulgeat: sed si non fatetur peccatum suū humiliter sed se excusat & alteri occasionem tribuit: vt primi parentes: deus nō indulget: vt ostendit Greg. in moral'. et Gratianus de peni. dist. j. §. ex his. Quinimmo pseuerās in malo cum est notorium ejcit de paradiso ecclesie: per sententiaz excluſus ab ea et numero: vt nō possit sumere de ligno vite. id est pticipare sacramento eucharistie: vt nō. Gfranus. xj. q. iij. §. euidēter itaqz. Ex hoc etiā appareţ q dū quis vacat deo & sibi nō peccat. Cū autē quersatur cum alijs precipue malis: vel

se implicat istis inferiorib⁹: defacili cadit. Unde Ambro. Qñ Adam solus erat nō est p̄uaricat⁹ quia mens eius adherebat deo: de peni. distin. ij. Sed nec sanctitudo loci vel solitudo ⁊ magnitudo status hominē securum reddere potest. Unō Gregorius. Quelibet occulta loca animā sine ḡtia saluare nō possunt. qō in ipsis ꝓspicimus erāt ibus electorū. Quid eñ iocundius paradiso: et tamen homo ex padiso peccando cecidit disti. xl. Et ꝓgrue de padiso eiectus ſm Ambrosiū. Qui eñ nobilitatē dei a se eiecit: nobilitate loci p̄uat⁹ distin. xl. Adam. Nobilitatem dei habebat q̄ factus est ad imaginem ⁊ similitudinē dei: vt dicitur Geñ. j. q̄ habebat in se virtutū gratiā. renitentemq; splendorem pietatis in qua est splēdor glorie: ⁊ paterne imago substātie ait Ambrosius de peni. dis. ij. Illa anima. Uel ad imaginem dei dicit factus q̄ ad naturalia ſm magistrū sententi arum in primo di. iij. inquantuz scz in anima vna sunt tres potentie scz memoria intelligentia ⁊ vo luntas: distincte realiter. vna tamen anima: sic in sanctissima trinitate sunt tres ꝓsone pater ⁊ filius ⁊ spūssanctus vna tñ essentia. Ad similitudinem ꝺo dei dicit ḡtum ad gratuita supaddita. Unō Ambrosi⁹. Similē esse dei: est habere iusticiā sapientiā ⁊ in virtute esse pfectum. Corrupta autem radice humani generis. i. primis parentibus p peccatuz. tota posteritas que tūc in eis erat ſm seminalem ratōnem infecta est peccato originali ⁊ obnoxia pditōni. Xp̄c autem quia ab Adaz descendit ſm copulentā substantiam nō ſm carnalem ꝓpagatōnem ex ꝓmixtōne viri et femine sed tñ ex virgine: solus originale euasit. nec aliquis saluari pōt ⁊ erui a damnatōne nisi p gratiaz ſm Aug. de ꝓse. di. iij. Firmissime. Et quia p sensibilia homo offendit: p sensibilia repat ad gratiam. Et quia ꝓtraria cōtrarijs curant. sicut p sensibile pomū supbe ⁊ inobedienter vtendo depuat⁹ē et damnatōnez incurrit: ita p sacramenta sensibilia quibus ꝓpter deū se subijcit capiendo iustificat. Et sacra quidem noue legis ita signāt ipsam gratiam seu effectū ei⁹. vt etiam causent gr̄am. sacra ꝺo veteris testamēti tñ signabant nō aūt conferebant ſm Tho. in. iij. distinc. j. Remedia igit ⁊ medicine contra originale peccatum ponuntur varia. ⁊ in nouo quidem testamento post euangelium diuulgatum vnum tñ est ꝓmune omni nationi. baptismus scz aque collatus in forma ecclesie. Math. vltimo. Qui crediderit ⁊ baptizatus fuerit saluus erit. ꝓseruando scz gratiam baptismalem vel p penitentiā reintegrando. Et adultis quidem quādo non potest haberi baptismus aque sufficit baptismus flaminis. idest ꝓposituz eius cum fide. ⁊ multomagis baptismus sanguinis. id est martyriū. de ꝓsecratōne distinctiōe. iij. Baptismi vicem. Carentibus autem vsu ratiōis nō nisi p baptismū aque subuenuri potest ad salutem. nisi occiderent ꝓ christo. In veteri autē testamento quo ad habentes vsum ratōnis ꝓpria fides de xp̄o implicita ab originali mūdabat qui nondum purgatus erat quam tamen fidem ꝓtestabat aliquo sacrificio. oblatōne. dei inuocatiōe exp̄ssa ⁊ hmōi. Quo ad puulos eos q̄ descenderūt ex Abraham vsq; ad passionez xp̄i masculos scz purgabat ab originali circūcisio. id ē fides parentum cui⁹ ꝓtestatio erat ipsa circūcisio vt esset ipsa non causa qua: sed causa sine qua non fiebat remissio. Ritus ad feminas generis Abrahe erat idem modus curatōnis qui apud alias natōnes vicz fides parentū nō habitualis ſ actualiter relata ad salutē paruuli. cuius ꝓtestatio erat aliqō sacrificiū vel aliq̄ oratio vocalis seu inuocatō dei exterior: qō erat vt sacr̄m. ⁊ sic intelligenda ē auctoritas Greg. de ꝓse. di. iij. Qō olim. Peccata aūt actualia addita originali p̄cipue mortifera nunq; deleta sunt nisi per pn̄iam interiorez. id est ꝓtritōez. Unde Aug. Neminem putes ab errore ad veritatez a quocunq; magno vel paruo pctō ad correptōez sine penitentia posse transire de peniten. di. j. Neminē. et ca. Tres sunt. Et primi parentes vt dicit Aug. de peni. di. j. sicut primi i mūdo positi creduntur penituisse valde sui excessus vñ ⁊ saluati xp̄i passione. ſ in no. testa. pmaxime post publicatū eccl̄e p̄ceptū de ꝓfessione ex̄ de pe. ⁊ remis. Qis nō sufficit ꝓtritio ad salutez nisi adsit facultas. Et sic intelligit qō ait Amb. in li. de padiso. nō pōt q̄s a pctō iustificari nisi pctñ fuerit añ ꝓfessus. de pe. di. j. scz ꝓposito saltim: sed postea tpe suo actu ꝺz ꝓfiteri als damnatiōez incurreret. Nō ꝓsunt autem baptismus ⁊ alia sacra nisi in eccl̄ia sancta. Uñ nec hereticis vel in mortali pmanentib⁹. Nam vt dicit Hiero. Qui ē aliq̄ pctī macula pollut⁹. de eccl̄ia dici nō pōt nec xp̄o subiectus. de peni. di. j. Ecclesiastica. Uñ ⁊ Augu. Ecclesia paradiso comparata indicat nobis posse quidem baptismum eius homines etiam foris accipere: sed salutem beatitudinis extra eam neminem vel percipere vel tenere. non eñ in mesopothamia vel egypto quo illa flumina puenerūt est felicitas vite que in paradiso ꝓmemorat. Sic ergo baptismus ecclesie potest esse extra ecclesiaz munus autem bone vite nō nisi intra ecclesiaz reperit de ꝓsecratōne distinctōne. iij. Ecclesia.

Quia ꝺo deus gloriosus p̄scius erat lapsus humani generis: disposuit ⁊ reparatōnez que facta est per incarnatōnem ⁊ passionem. Unde virtutem habent sacramenta ecclesie. ab initio p̄sign̄ri: et hominem primū p̄nunciare ꝓphetice. non inquantum errat ad redemptiōez quia homo nō fuit p̄scius sui casus ſm magistruz in. ij. libro: ſ inquantū ad dignitatem ⁊ exaltatōez nature humane. Soporatio eñ Ade designat dormitōnez xp̄i mortis in cruce. Tunc autē formata est vxor ex costa de latere ei⁹: quia ecclesia xp̄i sponsa inde formatur inesse spūali p sacra p̄cipue baptismi ⁊ eucharistie maxia in effectu ⁊ inesse. q̄ figurata sunt p aquā ⁊ sanguinē exeūtia de latere ei⁹ lācea pforato. Et ex osse coste facta ē eua in Adā ꝺo repletus est locus carne p ea. q̄ vnde roborata ⁊ formata est eccl̄ia scz ex incarnatōne filij dei: inde dei fili⁹ q̄si infirmat⁹ est assumpta carne pas-

sibili: ꝓnunciauit ꝺ Adam euigilās cū dixit. Relinquet homo patrē ⁊ matrem quia dei filius ſm deitatem matrē nō habet. Vnde relinquere ē nō habere: ſm humanitatē patrem non habet. quia ex virgine ꝯceptus ⁊ natus. adherebit vxori ſue ſcilicet eccleſie vinculo indiſſolubili. ⁊ erunt duo ſcilicet humana natura ⁊ diuina in carne vna. id eſt in vna ꝑſona. ¶ In deteſtatōez vitij gule et ꝯmendatōez abſtinentie dicit Ambroſi⁹. Vt ſciamus nouellū non eſſe ieiunij. primā in paradiſo deus legem ꝯſtituit. de ieiunio lex a dño deo cepit ꝓuaricatio legis a dyabolo. Serpens gule ſuadet. domin⁹ ieiunare decreuit. Itaq; gula a paradiſo regnantē expulit: abſtinētia reuocauit errantem. hec ille diſtin. xxxv. Sexto die. Moraliter. Complacentia ꝓprie voluntatis. et econtra obedientia xp̄i: reduxit ad celū gen⁹ humanū.

Notandum .§.IIII.

q; in ꝯputatōne duratōnis annoꝝ prime ⁊ ſecunde etatis eſt magna diuerſitas inter aſſignatōem annoꝝ quam ponūt hebrei que eſt in tranſlatōne Hieronimi qua nūc vtitur eccleſia: ⁊ aſſignatōez ſeptuaginta interp̄retū. Nam ſm hebreos prima etas ſcz ab Adam vſq; ad diluuiū durauit Mille ſexcentiſquinquagintaſex annis. Secūda vō etas ſcz a Noe poſt diluuiuz vſq; ad Abrahā ducentoſnonagintaduos annos ꝯtinet. Sed ſm ſeptuaginta. prima etas implet ānos duo milia ducentoſquadragintaduos. Secūda etas ſcilicet a Noe poſt diluuiū vſq; ad Abraham habet ānos nongentoſquadraginta. Et ſic ꝯplectendo vtrā q; etatem primā ⁊ ſecundā: ſecūda ꝯputatio ſcilz ſm ſeptuaginta quam ſequit Beda ⁊ plures alij excedit primā ſcilicet hebreoꝝ quā ſequit Vincē tius in ſpeculo hiſto. in annis Mille ducentiſtrigintaquatuor. Ratio huius diuerſitatis eſt. quia tranſlatio ſeptuaginta in plurib⁹ illis patrib⁹ cuz genuerūt. centū annos plus q̄ ponāt hebrei aſſignant quaſi in ſingulis patrib⁹ illis. Adam enim genuit Seth anno vite ſue centeſimotriceſimo: ꝺ ſcōm ſeptuaginta ducenteſimotriceſimo anno.

Seth genuit Enos anno vite ſue centeſimoquinto. ſed ſm ſeptuaginta. anno ducenteſimoquīto. Enos genuit Chaynan anno nonageſimo: ꝺ ſm ſeptuaginta anno centeſimononageſimo. Chaynan genuit Malalehel anno ſeptuageſimo: ꝺ ſm ſeptuaginta anno centeſimoſeptuageſimo. Malalehel genuit Jareth anno ſexageſimoquinto: ꝺ ſm ſeptuaginta anno centeſimoquadrageſimoquinto. Jareth genuit Enoch anno centeſimoſexageſimoſecundo: ſed ſm ſeptuaginta anno centeſimoſeptuageſimoſecūdo. Enoch genuit Mathuſalem anno ſeptuageſimo: ſed ſm ſeptuaginta anno centeſimoſexageſimoquinto. Et ꝺ tranſlatus in paradiſum terreſtrē ānō ſedecimo. Mathuſalem genuit Lamech anno centeſimooctuageſimoſeptimo: ſed ſm ſeptuaginta anno centeſimoſexageſimoſeptimo. Lamech genuit Noe anno centeſimooctuageſimoſecūdo: ꝺ ſm ſeptuaginta anno centeſimooctuageſimooctauo. Noe genuit Sem. cham ⁊ iaphet. et quingenteſimo ānō vite ſue incepit archam edificare. et ſexingenteſimo anno ingrediente archā cum filijs et vxorib⁹ in totū octo ꝑſone: venit diluuiū. ¶ In ſcōa etate ſcz poſt diluuiū Sem ex quo ꝓceſſit genus iudeorum genuit Arphaxat anno ſecūdo ſm vtrāq; opinionē. Arphaxat genuit Sale ānō vite ſue triceſimoquinto: ſed ſm ſeptuaginta centeſimotriceſimoquinto. Sale genuit Heber anno triceſimo: ſed ſm ſeptuaginta ānō centeſimotriceſimo. Heber genuit Phalegh anno triceſimoquarto: ſed ſm ſeptuaginta anno centeſimotriceſimoquarto Phalegh genuit Reu ānō triceſimo: ꝺ ſm ſeptuaginta anno centeſimotriceſimo. hui⁹ tempe diuiſa ē terra in varia ydiomata. Reu genuit Serugh anno triceſimo: ſed ſm ſeptuaginta anno centeſimotriceſimo. Serugh genuit Nachor anno triceſimo: ſed ſm ſeptuaginta anno centeſimotriceſimo. Nachor genuit Thare anno viceſimonono: ꝺ ſm ſeptuaginta anno ſeptuageſimonono. Thare genuit anno ſeptuageſimo Abraam Nachor ⁊ Aram: ⁊ idem ſm ſeptuaginta. In abrahā incohatur tercia etas. Iſtius diſſonātie inter hebreos ⁊ ſeptuaginta interp̄retes in ꝯputatōne annoꝝ prime ⁊ ſecūde etatis nō pōt aſſignari ratio ſufficiēs Vnde relinquenda eſt ſpūiſancto hui⁹ determiatio: qui nō ſine myſterio ſic diſpoſuit ad mai⁹ meritum fidei ⁊ humiliatōnez noſtri. Aug. tamen in libro de ciuitate dei dicit hoc ꝓceſſiſſe ex vitio primo tranſumentiū ex ſeptuagintaduob⁹ interp̄retibus qui nō diligenter numerū attenderūt annorum. Et cum ꝯputatio hebreoꝝ cenſeat verior: illa tamen ſeptuaginta tenet ꝯmunius. ¶ Cum in prima etate vixerint hoies tamp̄rolixo tempe dixerunt aliqui q; anni eoruz nō fuerūt tanti ſpacij. ſcilicet duodecim menſiū ſicut ⁊ noſtri: ꝺ erat annus eoꝝ trigintaſex dierū. ita q; annus noſter cōp̄hendit decem annos de illis. Sed Aug. de ciuitate dei rep̄robat hanc opinionez p id qō dicit in. vij. capitulo q; decimo menſe ⁊ die quindecio menſis illius. Vbi oſtendit annos illorū ſimiles noſtris in numero dierum. ¶ Q; autem ita tarde legatur tales genniſſe filios cum tamen vacarent ꝯiugio nō ꝯtinentie virginali: aſſignat Auguſtinus duplicem ratōnez. Vel quia ſicut tamlongo tempe viuebāt ita ⁊ tarde erant apti ad generationez. Vel q; illi de quib⁹ narrat ſcriptura nō erāt primogeniti eoruz. Nam ⁊ multos alios poterāt genuiſſe p̄rius ſicut ⁊ poſtea: ſed ideo illos nominauerūt primo: qui alijs genitis p̄ponebāt in dignitate vel p̄ſidentia ſup alios. Et q; ex illis texēda erat xp̄i genealogia vt ex illis deſcendēs ⁊ nō ex alijs ab illis genitj. ſic etiā euāgeliſta Mathe⁹ deſcribēs genealogiā xp̄i dixit. Jacob genuit iudam ⁊ frēs ei⁹ cum tñ iudas nō fuerit p̄mo nat⁹ ꝺ quarto loco: ſed iudam alijs omiſſis poſuit: q; ex eo xp̄c deſcendit ſm carnē. ¶ Adam igit et Eua ſic credit ipſa die ſue creatōnis. i. ſexta die mūdi in ꝑadiſo terreſtri circa meridiem preuaricati ſūt ⁊ paulopoſt circa horā nonam eiecti ſunt. Vnde et nouus homo Xp̄s eadem die poſt multas an-

norum reuolutiones. post quinq; milia cent̄ nonagintanouē annos a creatōe mundi ſm septuaginta interpretes. ſexta feria octauo kalēdas aprīlis hora ſexta crucifixus eſt. eiuſdem peccati debitum ſoluens t circa nonam expirans latroni aditum paradiſi reſerauit. ¶ Proiecti autē primi parētes in exilium curūt ad humanū ſolaciū. Egirgines enim de paradiſo egreſſi ſunt. poſt qō cognouit Adam vxorē ſuam Euam. ¶ Anno itaq; vite Adam quindecimo natus eſt chaym t ſoror eius Calmana poſt annos quindecim nat⁹ eſt Abel et ſoror eius Delbora vt dicit Vincenti⁹ in ſpeculo hiſtoriali libro ſcō. Credit aūt Adam filios docuiſſe in ſpiritu deo decimas t primitias offerre: vel ſacrificia. t Chaym agricola vt auar⁹ deo obtulit ſpicas corroſas: Abel vt ſimplex t bon⁹ paſtor ouiū de pinguioribꝰ gregis obtulit. Et quoniam vita ei⁹ t intentio deo placuit: ipſi⁹ Abel oblatio deo grata fuit. non autē illa Chaym. qō manifeſtū eſt ex hoc: quia vt dicit in alia translatiōe inflamauit deus ſup ſacrificiū Abel: nō autez ſup illud Chaym. id eſt deſcendit ignis de celo ad incendendū ſacrificiū oblatū ab Abel nō ſup oblatum a Chaym. qō cernēs Chaym inuidens bonitati fratris cum dolo occidit in campo Damaſceno: vt habet Geñ. iiij. Ipſe autē Chaym a domino inquiſit⁹ de fratre ſuo. vel vt ſic recognoſceret peccatū ſuum ꝓfitendo: excuſauit dicens ſe neſcire. Sed t domino increpante eū de fratricidio nō egit penitentiā: ſed deſperationis malū adauxit. vagus t pfugus egreſſus eſt a facie dei q̄ et apparuerat in ſubiecta creatura. vt p angelū in forma humana ad ei loquendū. Hic vt ciuis terren⁹ primus ciuitatē edificauit in terra rapinis et violentia opes ꝓgregans. ſuos ad latrocinia inuitans. ac ſimplicitatē hominū ad inuentionē menſuraꝝ ꝓmutauit: t ad calliditatē t corruptionē ꝓduxit Terminos terre prim⁹ poſuit ciuitatē murauit timens quos ledebat. ob ſeueritatem ſuos in ciuitatem collegit. In his duob⁹ primis filijs Ade ſcilicet Chaym t Abel ortum habuerūt due ciuitates ſm Auguſtinū de ciuitate dei. vna bonoꝝ que peregrinat in terris t habitatōnez expectat in celis celeſtis hieruſalem que ſpū aliter edificat vt ciuitas incipiens ab amore dei t ꝓueniens vſq; ad ꝓtemptū ſui p veraz humilitatē. Altera ciuitas ē reprobor̄ que firmat in terrenis t ad terraz tenebrarum deſcendit quā edificat amor ſui ꝓtingens vſq; ad ꝓtemptum dei p ſuperbiā que dicit babylō cōfuſio interpretata: ſicut hieruſalem viſio pacis dicta. Ab Abel iuſto ergo inchoaſſe dicit eccleſia ſanctoꝝ nō ab Adam: ne videat diſcontinuata p lapſum eius: et ne videat inchoaſſe a peccatore. Sicut ergo Chaym malus ꝓſecutus eſt Abel innocentem vſq; ad mortem: ita etiā vt ait apoſtolus oēs qui pie volunt viuere in chriſto. neceſſe eſt vt ꝓſecutōnem patiant a malis fidelib⁹: vel infidelibus. ſaltim ꝓſecutōnem malor̄ exemplorum. Sicq; exercetur patientia anima. Et Gregorius. Abel eſſe renuit quem Chaym malicia nō exercet. Ferrum quippe noſtre mentis ad acumē nō poteſt peruenire veritatis. niſi ei⁹ eraſerit alienā lima prauitatis. vij. qō. j. §. Eſt et aliud. Et ꝑtinet ad donum ſcientie bene conuerſari inter malos et in medio natiōnis praue t peruerſe tanq̄ luminaria ſplendere patientia. nec extinguī ex prauis operibus eorum. In quo etiā figurata fuit paſſio chriſti. innocentis occiſi ex inuidia a fratre ſuo. ideſt iudeis qui erant ex genere eius. Unde t illa poſteritas tota obſtinata t reprobata eſt Et quia alie mulieres in mundo non erant: oportuit primos filios ad propaganduz genus humanum accipere in vxores ſorores ſuas vt dicit Auguſtinus. xxxv. q. j. capi. j. Patri autem natus eſt Chaym malus et Abel bonus. ad innuendum q̄ tota maſſa humani generis dānata iure ē in adaz t q̄ aliquis ex ea vas in honorem efficiatur: non prouenit ex natura: ſed ex dei miſericordia.

¶ Studia filioꝝ Chaym manifeſte indicant ad quam predictarū ciuitatum pertineant ſcilicet celi vel inferni. Lamech primum contra naturam t mores bigamiaz introduxit. ſcilicet habēs ſimul duas vxores Geneſ. v. Si Jacob t Dauid t alij habuerunt plures vxores. hoc fecerūt ſpiritu ſancto edocti ad dilatandum dei cultuz in illo populo reſeruatū vt dicit ex de diuor. Gaudem⁹. hic aūt ſola libidine. Hui⁹ etiā ꝓgenies adinuenit artes quaſdā mechanicas t curioſitates Odoiabel portatilia tentoria paſtorū adinuenit vt hꝰ Geñ. iiij. Jubal vo peritiam ſonoꝝ muſicoꝝ ſeu conſonantiaꝝ. Et tubalcaym artem fabrariā t ſculpturas metalloꝝ. Noemma ei⁹ ſoror artem varie texture. t oēs pene ſeculares artes vel ſcie ſiue mechanice ſiue liberales ſiue philoſophice curioſitati vel neceſſitati ſue. etiā exercitatōni hūane deſeruientes a filijs huius ſeculi legunt inuente. Hui⁹ eñ artes que nō erant ad ſalutē eoꝝ ſtudio et laboze inueniende erant ab his qui nō erant filij ſalutis eterne. Illis ergo talib⁹ talis labor debeat: his fructus ſeruabat. Sicq; ab Hebreis egyptij ſpoliant. vt merito veris hebreis. id eſt fidelibus ꝓgruat illud a dño dictū. Alij laborauerūt t vos in labores eoruz introiſtis. De iſto Lamech dicit mgr in hiſtoria t Nicolaus de lyra q̄ erat venator. nō quidez ꝓpter carnes quaꝝ adhuc nō erat vſus vt dicit diſtin. xxxv. Ab exordio: ſed ꝓpter pelles animaliuz vt ſibi faceret veſtes. Et q: cecutiens erat: ducebat ſecum puerū qui eius arcu ſagittam ad feram dirigeret. q̄ adoleſcens videſ Chaym iam decrepitū inter fructeta manentem. exiſtimans ferā eſſe: innuit Lamech vt ꝓtra eum tanq̄ feram ſagittā dirigeret. quo facto cū vulnere occidit. qō ꝓpendens ex clamore ei⁹. vel aliter occidit etiā puer illum ex ira. Occidit g̃ Chaym vulnere: iuuenem aūt liuore vulneris. t ideo cuz peccatū Chaym punitum eſſet ſeptuplum: ſuum punitū eſt ſeptuagieſſepties. quia ſeptuaginta et ſeptem anime que egreſſe fuerant de Lamech in diluuio perierūt.

¶ Titulus primus

¶ Capitulū.ij.de secunda etate mundi que incipit a tpe Noe.de fabricatōe arche. de diluuio.de monstruosis generibus hominuz.de inebriatōne Loth z maledictōne Cham.

Secūda etas mundi principiū a Noe habuit post diluuium qđ fuit vniuersale p totū.anno sexcentesimo vite Noe:a principio autem mūdi ſm hebreos Millesimo sexingētesimo quinq̄gesimo sexto. sed ſm septuaginta interptes quem Beda z ysidor⁹ approbāt bis milleducenti. z.xlij.et durāt vsq; ad Abrahā ſm hebreos ducentisnonagintaduob⁹ annis:sed ſm septuaginta interptes octingentisquadragintaduobusannis. Ante diluuiū vero p centū annos domin⁹ apparuit Noe. id est quingentesimo anno vite Noe. et cum iam genuisset filios Sem Cham et Japhet: pcepit ei vt fabricaret archam in qua saluarē ipse cum filijs suis pdictis z vxoribus eoz.z ex omnib⁹ animantib⁹ terre z volucrib⁹ aliqua in sexu masculino z femino ab aquis diluuij. Sicq; centuz anni sunt hominib⁹ in spaciū ad reuertendū ad veniā in quib⁹ Noe obediens deo fabricauit archam. p dicās facto z verbo hominib⁹ penitentiā vt euaderent dei sententiaz. ¶ Quinimo cum dixit deus. Eruntq; dies ei⁹ centūuiginti anni. exponit hieronim⁹ de peni. dist.j.pdixerat q; istud temp⁹ fuit datum primo humano generi ad redeundum ad penitentiam. Sed quia nō se emendabāt ab his homines sed deteriores fiebant:abstulit deus viginti annos de tempe ꝓmisso.z in capite centum annoz immisit diluuiū. ¶ Omnis em̄ caro corruperat viam suā. Nam filij chaym vt dicit Vincentius in specu.histo.vxoribus fratrū suoz nimijs fornicatōnib⁹ abusi sunt z mulieres in vesaniam verse supgresse viros turpiter egerāt. Tandē exardescentes hoies in alterutrū coierūt. z filij seth id est descendētes ab eo quondā religiosi et boni ꝓtra inhibitionē Ade patris sui ꝓcupiscentia victi:filiab⁹ Chaym ꝓiuncti sunt. Unde z gigantes genuerūt homines scz immanes corpibus. superbos virib⁹:incōditos moꝛib⁹. Facta est autez archa ex dei mandato trecentoz cubitorū longitudo.latitudo quinq̄ginta. altitudo triginta de lignis leuigatis z bituminatis. Fenestram in archa facies z in cubito ꝓsūmata erat summitas ei⁹. Fenestra quoq; erat in ea in latere:et ostium per qđ animalia ingressa erant infra.i.iuxta terraz.z vbi litera nostra dicit cenacula intrinseca facies in ea alia lra habet magis clare.sic facies eam bicameratam z tricameratā. ¶ Quasdam igit ptes seu cameras habebat quas pter sentinā Aug⁹. dicit ibi fuisse. dicit em̄ sup tabulatam sentine fuisse bicameratam. Et erāt camere laterales. vna scz stercoraria:alia apothecaria vbi scilz posite erāt esce ad comedendū p animalib⁹ oīnibus. Sup hanc mansionē erat alia similiter tricamerata.et ī vna eaz habitabant animalia immitia: in alia mitia ī media homines. Alij xo has oīes in altitudine disponūt scilz p solaria vt Josephus qui dicit ibi quattuoꝛ solaria fuisse.nō includens sententiaz.hoc in capitulo.vj. Gen̄. Ingressu igit Noe in archā iuxta mandatū dñi cum vxoꝛe sua z tribus filijs. z cūctis generibus animaliū duo z duo ex immūdis masculus scz z femina ex mūdis xo septena: inundauit diluuiū quadraginta dieb⁹ z quadraginta noctib⁹ ꝓtinuis pluuia maxima descendente.fuitq; aqua altioꝛ oīni monte quindecim cubitis vt ablueret sordes aeris.sicut etiaz dicitur de igne finalis iudicij vsq; etiam ad tantaz altitudinem ascensurū.omniaq; animalia terre z volucres perierūt diluuio:his exceptis que in archa erant que p se deo operante venerunt ad archā z intrauerūt ante diluuiū.et de escis ibi repositis pascebantur.z tenuerūt aque terrā centū quinq̄ginta diebus postea ceperūt imminui. Requieuitq; archa sup montes armenie mēse septimo vicesimo sexto die dicti mensis. Emisitq; Noe coꝛuum de archa vt videret si iam cessassent aque. qui nō est reuersus ad archam. Emisit exinde columbam q̄ nō inueniens vbi requiesceret pes eius. scz locuz mundū:reuersa est ad archam z introducta.exin de expectatis septem diebus iterum eaz emittēs attulit ramusculū virentis oliue in oꝛe suo ad archam:insignum clementie dei. Sicq; ea die qua Noe ingressus est archam illa die reuoluto anno quo fuerunt in archa:ad pceptum domini.egressus est de archa cum filijs et vxoꝛibus et omnib⁹ aiantib⁹ ibi ꝓturatis. ¶ Qui edificato altare obtulit sacrificium deo quasi pro pace z gratiarūactione. acceptauitq; deus sacrificiū vt habet Gen̄. viij. Et bñdixit eis. ¶ Que bñdictio in tribus consistit in plis multiplicatōne.in ceteroq; animantium subiectōne:z in ciboꝛuz ꝓcessione.q̄ tamē amplificata fuerūt:tum ꝓpter hominis infirmitatez tum ꝓpter terre infecunditatē. Uñ concessus fuit vsus carnium. qui in prima etate nō fuit vt dicit Hieronim⁹ distin.xxxv. Ab exoꝛdio. Fuit tñ concessa caro absq; sanguine sub quo ꝓhibet homicidium.z quia timebat adhuc diluuiū:pepigit dominus cum eis fedus securitatis z posuit arcum pluuialem in nubib⁹ qui licz dicatur hre sex vel q̄ tuoꝛ coloꝛes.duos tamen habz principales:in signum duoz iudicioz.exterius salicz ceruleum q̄ z aquosus est.in signū iudicij p aquam pteriti ne amplius timeat. interius xo rubeum:in signum futuri p ignem vt expectet. Sic ḡ in diluuio terminata est prima etas et quasi infantia obliuioni tradita:z initium habuit scda. ¶ In eo autē qđ dixit domin⁹ ad Noe. Non pmanebit spirit⁹ me⁹ in homine ineternū quia caro ē Gen̄. vj. spirit⁹ dei pōt hic intelligi spiritussanct⁹ scilz p gratiam inhabitans in homine: vel volūtas dei.cui concoꝛdat z quā sequit recte viuēs. Caro autē dicit hō qui viuit ſm carnē. ¶ Qđ vtiq; cū fit: ptūc impossibile est vt viuat ſm spm̄.i. voluntatē dei. Et sic nō est in eo spūs gra seu volūtas dei impleta. vñ z apls ait ad Gal. Si ſm carnē vixeritis moriemi scz spūaliter eternaliter. Sed si spū.i. ſm rōnem dei seu spū.i. voluntate regulata facta carnis.id est opa moꝛtificaueritis: viuetis.gra:scilz z post in

gloria. Aug. xiiij. de ciuitate dei: in principio posuit hanc esse differentiā inter ciuitatē seu societatem electoꝝ ⁊ reprobo. quia mali viuūt ſm carnem. boni ſm ſpm̄. ⁊ declarans diffuse vtrūq; dicit q viuere ſm carnem non est solum viuere ſm voluptates carnis in venereis ⁊ cibis ⁊ potibus et hmōi. in quibus epicuri ꝓstituerūt summū bonum: quod ꝓbat ex eo. quia cum apl's dixerat ad Gal. Manifesta sunt opera carnis: ea explicans nō solum expūmit adulteria fornicatōnes immūdicias ꝓmessatōnes ⁊ ebrietates: sed eis adnumerat ydolatriā. inimicitias. inuidias. animositates hereses: ⁊ hmōi que vtiq; vicia carne nō pficiuntur. ⁊ in dyabolo qui incorpalis est reperiunt. vt inuidia inimicitia ⁊ hmōi. Nec etiam viuere ſm spiritū est viuere ſm virtutē humanā acquisitaꝝ in q̄ stoyci summū bonū ponebāt ſ̄ h̄ ē viuere ſm carnē viuē ſm hominē. id est ſm ſeip̄m: vl aperti⁹ loquēdo ſm ꝓpriam voluntatē nō subditam dei volūtati sed rebellem. ⁊ hoc est viuere ſm spiritum viuere ſm deū: seu apertius ſm voluntatē dei. Et quia peccatū nō est nisi dictuꝝ vel factum vel ꝓcupitum ꝓtra legem dei ⁊ ꝓtra voluntatem ei⁹: ideo nō frustra dici potest omne peccatū mēdaciū. Non enī vt ait Aug. fit peccatū: nisi ea voluntate qua volumus vt bene sit nobis: vel nolumus vt male sit nobis. Ergo mendaciū est quod cū fiat vt bene sit nobis: hinc poti⁹ male nob̄ scīz euenit. Vel cum fiat vt meli⁹ sit nobis: hinc potius peius est nobis. Cū hoc: nisi quia de deo bene pōt esse homini scīz viuendo ſm voluntatem eius quē delinquēdo deserit: nō de seipso. id ē de sua voluntate ꝓpria ſm quē viuendo delinquit. vñ de dyabolo cū voluit ſm seip̄m scilicet sibi cō placendo in sua elatiōe: dixit xp̄c. in veritate nō stetit. ⁊ de homine q̄ oīs est peccatoꝝ: ps̄. oīs homo mendax. Interest ḡ qualis sit volūtas hominis: q̄ si puersa est qō est viuere ſm hoīem seu ſm ꝓpriam voluntatē. puersos habebit motus passionū scilicet desideriꝝ. gaudiꝝ. tristicie ⁊ timoris ⁊ aliaꝝ que ad has reducunt. Si autē recta est voluntas: nō solum inculpabiles: verum etiā laudabiles erūt hi motus passionū. Voluntas recta est viuere ſm voluntatē dei in oīmbus passionib⁹. Nam quid est aliud cupiditas ꝙ ⁊ letitia: nisi voluntas coꝝ in ꝓsentiendo que volum⁹ Et q̄d ⁊sticia: nisi volūtas ⁊dissentiendo ab his q̄ volum⁹. Et ideo ꝓ varietate rerum q̄ appetunt vel fugiunt: sicut allicit vel offendit volūtas hominis: ita in hos vel illos etiaꝝ affectus mutat ⁊ vertit. Cum igit hee passiones reperiant in bonis ⁊ malis etiā ipsa tristicia seu doloꝝ quā stoyci asserebant nō reperiri in animo sapientis. Apud nos inquit Aug. in capitulo nono dicti libri iuxta sanctas scripturas ciues sancte ciuitatis dei in hui⁹ vite pegrinatōne ſm deū viuentes metuunt cupiūt. dolentq; gaudentq;. ⁊ q̄ rectus est amor coꝝ qō est principiū passionū. oīes istas affectōnes rectas habent. Metuūt enī penam eternam cupiūt vitam eternā. dolent in re q̄ ipsi in semetipsis adhuc ingemiscūt adoptōnem. expectātes redemptōnem corporis sui. gaudent in ſpe: quia fiet sermo qui scriptus est: absorpta est mors in victoria. Item metuunt peccare: cupiunt perseuerare: dolent in peccatis: gaudēt in opibus bonis Et subdit Aug. ibi auctes scripture vnde moueant̄ sancti ad ista. Exemplificat etiā de apostolo paulo de se asserente quō his recte vtebatur passionibus. Quinīmo etiā ⁊ xp̄s qui vt patet in euāgelio. cepit pauere ⁊ tristis esse. et desiderio desiderauit manducare pascha cū discipulis. et gaudius est audita morte Lazari: sed nos ista experimur ſm passionē: xp̄s aō ſm ꝓpassionem ita scilicet vt in nullo obscurarent̄ actus seu lumen rationis: qō nō accidit in nobis. Finis aūt carnaliū est ꝓditio diluuio desideriꝝ que militāt aduersus animā: seu carnalis ꝓcupiscentie q̄ ꝓcupiscit aduersus spm̄. Finis aūt spūalium seu viuentium ſm spm̄ est saluatio: figurata in paucis saluatis in archa. Vbi etiā aduertendū ⁊ cauendum a malorꝝ familiaritate. Nam spūales scīz descēdentes ex Seth filij Ade. postq; ꝓmixti sunt cuꝝ carnalibus scīz mulierib⁹ descendentib⁹ ex chaym: effecti sunt ⁊ ipsi ſm carnē viuentes. dicunt autem descendētes ex Seth filij dei ⁊ angeli dei ſm aliam literā. ꝓpter adoptionem ⁊ puritatē priorem: sicut descendētes ex chaym dicunt filij hominuꝝ id est ſm hoīem seu carnē viuentes. Nec credendum est q̄ angeli dei vt quidam dixerūt fuerint demones incubi q̄ ⁊miscētes se cū mulierib⁹ gn̄arent gigātes qō reprobat Aug. in. xv. de ci. dei.

De archa au/ §.I.

tem facta a Noe quo ad materiā ⁊ formā ⁊ ꝓtenta in ea dicit Aug. in. xv. de ciui. dei in fine. Credendū ē ⁊ sapiēter eē mēorialet literis mādata ⁊ gesta illa ad literā esse et significare aliq̄d et ip̄m aliq̄d ad p̄figurādū ecclesiā ptinē. Et prio vt ait Grego. in moralibus. Sicut omnes qui extra archam reperti sunt perierūt: ita oīes qui sunt extra ecclesiam diluuio viciorꝝ eternaliter pereunt. Materia arche sunt ligna q̄drata leuigata et bituminata. signās fideles ecclesie stabiles i bono. remota ab eis asperitate ⁊ inequalitate viciorum vnita ꝓximitate morū. Quātum ad dimensiones longitudo fuit trecentoꝝ cubitorū. qui numerus ꝓponit ex ternario. et cētenario q̄ cētenari⁹ nūer⁹ ꝛsultat ex decē decies ducti. Diuturnitas ecclesie seu duratio est ab initio mūdi vsq; in finē habēs in oīmbus electis ternariuꝝ virtutū. scīz fidei spei ⁊ charitatis: cū pfecta obseruatōne ⁊ integra decem p̄ceptoꝝ. Latitudo ecclesie ⁊ ei⁹ dilatatō vbiq; terraꝝ. In ipsa habet sola plena remissio peccatoꝝ. ex latitudine charitatis que operit vniuersa delicta: vt dicit Prouerb. x. Erat enī latitudo arche quinquaginta cubitoꝝ qui est numer⁹ iubilei in quo erat plena remissio. Altitudo aō ei⁹ triginta cubitoꝝ. altitudo enī ecclesie est sublimis noticia veritatis. ptingens vsq; ad mysteriuꝝ trinitatis diuinarū psonarum. Cui⁹ pfecta noticia ē terminus ⁊ finis omniū nostraꝝ apetitionū. Cō stat enī trigenarius numerus ex ternario ⁊ dena

rio.qui denarius est prim⁹ limes seu termin⁹ nũc⁊ rox. ¶ Cubiti aũt isti quo ad archam ipsam materialem nõ sunt intelligendi vt nr̃i: sed geometricales quox vnus ꝓtinet sex ex nr̃is vt dicit Origen̄. qõ placet Aug. in de ciuitate dei. ¶ Vbi autem dicit in nr̃a translatõe cenacula ⁊ tristega facies in ea. in alia dicit bicameratam faciem ⁊ tricameratã. Bicameratio signat distinctõnem ꝑsõ fidelis in circũcisione ⁊ ꝑputium. i. iudeos ⁊ gentiles. Tricameratio tres stat⁹ ecclesie. virginũ. ꝓtinentiũ ⁊ ꝓiugatox. Quadrupedia ibi exũtia actiuos q̃ terzena incolũt. Altilia ꝑ celũ aereũ discurrentia. ꝓtemplatiuos hoies vitã ex vtroq; mixtã tenentes. qõ ꝑcipue spectat ad ꝑsidentes qui regunt archã ecclesie. Alia vo munda ⁊ immunda ibi sunt. qr in ecclesia q̃ ad numerum immixti sunt boni cũ malis. Et immũda quidem binario numero q̃ numer⁹ est prim⁹ recedens ab vnitate. qr mali ab vnitate dilectõnis sepati sunt. Mũda vo ibi fuerũt in septenario numero: qr electi septiformi gratia spũssancti ditant̃. Quatuor viri cũ vxoribus eox a diluuio ꝑseruati sunt: qr ⁊ mares ⁊ femine quaternariũ numerũ virtutũ scz cardialium hũtes in ecclia saluant̃. Et sicut aque multiplicate de celo eleuauerũt archã in sublimi: ita tribulatõnes multiplicate q̃ vtiq; de celo immittuntur. mentẽ seu ecclesiã sustulerũt in altitudine cõtemplatõnis ⁊ ꝓfectõnis. Magisq; diuina ꝓuidentia q̃ humana ꝓudentia natantẽ archaz gubernauit ne incurrat vbicũq; naufragiuz vt dicit Aug. ibi: ita et ecclesiã xp̃s gubernat. ¶ Figurat etiã archa ipsa mediatorẽ dei ⁊ hominũ caput ecclesie dn̄m ih̃m ꝑ passionẽ in ligno crucis nos saluantem a diluuio ꝓditõnis. Nam ⁊ mensure ipe longitudinis latitudinis ⁊ altitudinis significãt corpus humanũ. in cui⁹ veritate ad hoies p̃nunciatus est ventur⁹ ⁊ venit. humani quipe corpis longitudo a vertice vsq; ad vestigia sexies tñ habet q̃ latitudo q̃ est ab vno latere ad altex latus ⁊ decies tantũ quantuz altitudo cui⁹ altitudinis mensura ẽ a latere in dorso ad ventrez. Veluti si iacentẽ hoiem metiaris supinũ seu ꝓnuz sexies tantũ long⁹ est a capite ad pedes: quantũ lat⁹ ad dexterã vsq; in sinistrã vel a sinistra in dexteraz. ⁊ decies tantũ quantũ alt⁹ a terra. Vñ facta ẽ archa in hui⁹ figurã tricentox cubitox lõgitudinis quinq̃ginta latitudis: trigita altitudis. Et q̃ ostium in latẽ accepit archa. ꝓfecto illõ est vuln⁹ qñ latus crucifixi lancea ꝑforatũ est. Hac quipe ad illũ venientes ingrediunt̃. qr inde sacra manant scz figurate ⁊ vtualiter q̃b⁹ credẽtes initiant̃.

De mõstruosis .§.II.

generib⁹ hoim de quib⁹ gentium hist̃orie narrant Nam ꝓhibent̃ quidam vnum habere oculum in fronte media. quibusdã plantas xsas esse p⁹ cura. quibusdã vtrinsq; sexus esse naturã: ⁊ dextrã mãmã virilẽ sinistrã muliebrẽ. vicib⁹q; int̃ se coeundo ⁊ gignere ⁊ parere. Alijs ora nõ esse eosq; p nares tñ alitũ sumere. Alios statura cẽ cubitales q̃s pigmeos greci a cubitu vocãt. Alibi infra quinquennes ꝓcipere feminas: ⁊ octauũ vite annum nõ excedere. Item ferũt esse gentes vbi singula crura in pedibus hũt. nec pollicẽ flectũt. et sunt mirabilis celeritat̃. Quosdaz scꝑodas vocant: qui ꝑ estuz in terra iacẽtes resupini: vmbra se ꝓtegũt pedum. Quosdã sine ceruice ocꝭos habentes in humer̃. Quid dicam de cenocephalis quox canina capita atq; ipse latrat⁹ magꝭ bestias q̃ hoies ꝓfitẽt̃? Sed oñia hoim genera q̃ dicuntur esse: credere nõ est necesse. Verũ quisq; vspiam nasc̃t moritur⁹ homo. i. animal ratõuale mortale q̃uis inusitatã nostris ingerat sensib⁹ corporis formã seu colorẽ siue motũ siue sonũ siue quã libet vim quãlibet ptem quãlibet qualitatẽ naturalem: tñ ex illo vno ꝓthoplasto originez ducere nullus fideliũ dubitet ⁊ inde ꝑ eum ex Noe post diluuiũ. Qualis aũt ratio reddit̃ de monstruos apud nos hoim ptibus talis de mõstruosis q̃busdam gentib⁹ reddi põt. Deus em̃ creator est oim qui vbi ⁊ q̃n creari q̃d opteat vel optuerit ipe nouit sciens vniuersitatis pulcritudinẽ. quax partium vel similitudinẽ vel diuersitatẽ ipse ꝓtexerat Sed qui totũ inspicere nõ põt. tanq̃ deformitate ꝑtis offendit̃ qñ cui ꝓgruat: ⁊ q̃ referat̃ ignorat. Ponit exempla de monstruosis aliquib⁹ suo tpe ⁊ patria. vt de habente plantas lunatas. ⁊ duos digitos tñ in eis ⁊ duos in manib⁹. Item de hoie nato duplici in supioꝛib⁹ membris. simplici in inferioꝛib⁹. hũte duo capita: duo pectora. quatuor man⁹: ⁊ ventrẽ vnũ ⁊ pedes duos. Quid si ꝓpterea de⁹ sic voluit. nõnullas gẽtes ita creare. ne in his monstr̃ q̃ apud nos nasci optet ex hoibus ei⁹ sapiam quã natura fingit humanã: velut artẽ cui iuspiã min⁹ pfecti opificis putarem⁹ erasse. Antipodas aũt esse vt quidã fabulant̃. i. hoies a ꝓtraria ꝑte terre vbi sol oꝛt̃ qñ occidit. nobis aduersa pedib⁹ nostris calcare vestigia: nulla ratõe credendũ est. Hec Aug. in. xvj. de ciui. dei. ca. viij.

Noe vir agrico .§.III.

la postea ex fructu vitis ab eo transplãtate inebriatus cũ iaceret denudat̃ pudẽdis derisus a chaz sed a Sem ⁊ Japhet hoc audientibus cooptus ẽ Vñ cham in filio maledictus ⁊ alij duo ab eo benedicti: signat moraliter subditos derisorie ⁊ irreuerenter manifestãtes vicia patrũ spũalium: ⁊ ab hoc incurrũt maledictiõez dãnatõnis. Sed boni subditi reuerẽtes patres suos. cooperiũt defect⁹ ꝑlatox nõ assentiẽdo vel faciẽdo eis. ⁊ nõ diuulgãdo vbi nõ ẽ vtile. hoc hꝫ di. xcvj. In scriptur̃. Et de ebrietate ei⁹ ad literã dicit Amb̃. In principio generis humani igrabat̃ vinũ. prim⁹ noe vineã plantauit. cogiuit naturã ꝫ igrauit potentiaz. Itaq; vinũ nec suo pepercit auctori. Sz ebrietat̃ eius suadet sobrietatẽ ⁊ infra obrepserat iam quidem fraterne ꝑtõnis inuidia ꝫ manebat adhuc paterne pietat̃ reuerẽtia. lesa ẽ pietas dũ deridet̃ ebrietas. Mãebat oib⁹ incõcussa libtas: nemo sciebat a frẽ obseqa seruitut̃ exigere. nõ esset hodie seruit⁹ si ebrietas nõ fuisset. hꝫ Amb̃. di. xxxv. Sexto. In penã em̃ derisiõis noe chanaã filiũ cham

fuituti fratrū adiudicauit. Nō ãt cham ꝑ filiꝫ maledicãt ad innuendū ſm mgrm ſeñ. in. ij. q nō ꝓpter primos motꝫ pctōꝝ quis reprobaꝛ: ꝑ ꝓpter hos q̄ ſunt mortalia. Noe tñ nō peccauit mortaliter in hac inebriatōne. qꝛ igrabat potentiam vini Innuit etiã q nimia potatio inducat ad denudationē mēbroꝝ in luxuria: qꝛ vēter mero eſtuans defacti deſpumat i libidinē. hiero. di. xlij. Noe ãt arche gubnatoꝛ q vitē ſilueſtrē trāſplātās domeſticā fecit ex cuꝫ vino inebriatꝫ t ob ꝫ denudatus iacebat tē. ſignificat xp̄m gubnatorē eccle q̄ vineã hũane nāe ſeu ſynagoge a deo creataꝫ. ex ſilueſtri ꝓdncēte agreſtes fructꝫ timoꝛis. doctrina ſua euãgelica miraclis t exēplis ꝓfirmata ita domeſticauit: vt vinū ſuaue dilectiōis ꝓduceret. ex cuiꝫ. ſ. dilectōis ſuauitate q̄ſi inebriatꝫ calicē inebriantē paſſionis ebibit: t i cruce morte ſoporatꝫ pmāſit denudatꝫ. qō vidēs ꝓphꝫ iudeoꝝ figuratꝫ in cham. vel etiã ſm Aug. cetꝫ hereticoꝝ ſeu maloꝝ xp̄ianoꝝ voce refert alijs paſſionē nunciādo ꝑ derisōdo ſeu male agēdo exhonoraꝛ. et ob hoc nō in ſe ꝑ in filio maledicãt in ope ſuo. Cũ chanaam interp̄tãt motꝫ eoꝝ. p qō ſignãt opꝫ eoꝝ. ſem ẋo t iaphet tangꝫ circūciſio t p̄putium. i. iudei et gētiles vocati. ſ. t iuſtificati p fidē. cognita nuditate p̄ſis. i. paſſione ſaluatoꝛis. coopiunt eiꝫ nuditatē. ipam venerādo veſtimēto in doꝛſo poſito. i. ſacꝛo paſſionis in mēoꝛiã p̄teritoꝝ. t aduerſa facie. i. adūſando ſeu deteſtādo facin⁹ iudeoꝝ. t vbi paſſionē xp̄i foꝛis. i. in ſono tñ voc⁹ reprobi annunciant: ꝓbi in domo. i. interioꝛi hoie hũt tam grande myſteriū atq honoꝛāt intus i coꝛde. Bñdictis igit duobꝫ filijs noe t tercio maledicto deinceps vſq ad abrahã de iuſtoꝝ aliquoꝝ q̄ deū crederent t colerent ꝓmemoꝛatōne: ſilentiū eſt p annos ampliꝫ q̄ mille. nec eos defuiſſe crediderim: ꝑ ſi oñs ꝓmemoꝛent nimis longū fieret t eſſet. h hiſtoꝛica magꝝ diligentia q̄ ꝓphetica ꝓuidentia. Illa itaq exequit literaꝝ ſacraꝝ ſcriptoꝛ iſtaꝛuꝫ: vt ponꝫ p eũ dei ſpũs: quibꝫ nō ſolũ narrent p̄terita: verũetiã p̄nuncient futura. q̄ tñ ptinēt ad ciuitatē dei. qꝛ t in hoibus q̄ nō ſunt ciues eiꝫ quicquid h dicit. ad h dicit vt illa ex ꝓpatōne ꝓtraria vel ꝓficiat vel emineat: Nō ſane oĩa q̄ geſta narrant aliq̄d etiã ſignificare pntanda ſunt: ꝑ ꝓpter illa q̄ aliquid ſignificãt attexunt. Solo ei vomere terꝛa ſcindit: ꝑ vt h fieri poſſit etiam cetera aratri mēbra ſunt neceſſaria. Hec aug. xvj. de ci. dei.

Capitulum. III.

Ardeſcendentibus a filijs noe. Sem. ſ. cham t iaphet. dic̄ Aug. de ciui. dei non clare haberi: q̄ ex eis ptinuerint ad ciuitatē dei vel dyaboli. credibilius tñ eſſe vt t in filijs duoꝝ qui benedicti ſunt a noe ſcz ſem t iaphet anteq babilonia cepiſſet inſtitui. fuiſſe cōtemptoꝛes dei. ſ. aliquos. t in filijs cham maledicti fuiſſe aliq̄s cultoꝛes dei. vtrunq cñ hoim genꝫ terꝛis nunq defuiſſe credendū eſt. Nam qō ait ps̄. Oñs declinauerũt nō eſt q̄ faciat bonū: de filijs hoim ibi loquit viuentiū ſm carnem. Apparuit aũt magꝝ iſta diſtinctio duaꝝ ciuitatū ſeu ſocietatū bonoꝝ t maloꝝ tpe Heber. q̄ quartꝫ eſt abnepos poſt ſem. Nam illucuſq fuerat vniuerſa terꝛa. i. hoies oñs vniꝫ lingue et eorũdem ſermonū. ſ. ydiomatis hebraici. plurimi ꝑ geniti a p̄dictis ſm carnē viuentes cōueniētes in vnū. quoꝝ ꝑcipuus fuit nembroth gigas deſcendens ex cham. qui dicit robuſtꝫ venatoꝛ: nō ferarum ꝑ hoim oppreſſoꝛ t extinctoꝛ. di. vj. §. vltimo Ceperũt edificare ciuitatē cũ turꝛibus ad celũ ptingentibus ex magna eoꝝ ſupbia ꝓtra deũ ſe erigentes. Et ipſis nō ceſſantibꝫ ꝓfuſe ſunt ibi lingue eoꝝ miniſterio angeloꝝ: t ad eos refert illa locutio. Venite t deſcendamꝫ tē. Veniũt cñ ad deũ cogitatōnibꝫ ſuis. ꝓfulendo incōmutabilem veritatem t deſcendũt hic inferꝫ opando ſm dei voluntatē. Et qñ dſiatio imperātis eſt in lingua dicit Aug. ibi: dānata eſt ſupbia vt nō itelligerētur iubens homini: qui noluit intelligere vt obediret deo iubenti. Sicq illa ꝓſpiratio diſſoluta ē. Nā ſm q̄ famulie ſeu gentes valde multiplicate que deſcenderāt ex tribus filijs noe erant ſeptuagīta due: ſic in ſeptuagintaduas linguas varias diuiſe ſunt t inde diſperſe p oꝛbem. t appellata eſt ciuitas t ſi incōpleta babilon q̄ interp̄tãt ꝓfuſio vbi regnauit Nembroth. ampliata poſtea ab alijs et magnificata: ſubiugata tñ poſtea a Nino rege aſſirioꝝ qui aſſiri deſcenderunt a Sem filio maiori Noe. In familia aũt eber remãſit ydioma hebraicū. nō quidē in oñibus ab eo ꝓgenitis: ꝑ ſolum in linea illa q̄ puenit ad abrahã. Nec etiã in genitis oñibus ex abrahã: quia nō in ỹſmahelitꝫ vel ydumeis natis ex eſau: ꝑ ſolum in deſcendentibꝫ ab eo p iacob in p̄ſo. ſ. iſrael. Cũ ꝓmuniꝫ dicitur ſm Aug⁹. hebreos natōne ſic noiatos ab iſto Eber. apud quē remãſit ydioma hebreū. q̄ hebē ſed ſubtracta l̄ſa e. q̄uis aliqui dicãt ſic noiatos ab abrahã quaſi abraici. Vocauitq eber filiũ eiꝫ qui natus eſt ei. facta tali diuiſione linguaꝝ phaleg qō interp̄tãt diuiſio. a tali euentu qui tunc ptigerat p̄ius. t in dicta domo eber pmanſit cultus dei in ptinentibꝫ ad ciuitatē dei viuentibꝫ ſm ſpm̄. Dicunt aũt ſm Vin. filij Sem obtinuiſſe aſiam. filij cham affricã. t filij iaphet europam Iſido. in. iij. li. ethymolo. aſſerit. q oꝛbis diuiſus eſt in tres ptes ſed nō equaliter. Nam aſia a meridie p orientē vſq ad ſeptentrionez puenit. Europa a ſeptentrioue vſq ad occidentē: t inde affrica vſq ad meridiem attingit. Sicq mediũ oꝛbem tenet aſia. Aliud mediũ Europa t affrice. q̄ ideo due facte ſunt: qꝛ int vtrãq ab occeano mare magnū ingredit qō interſecat eas.

De ꝓuincia §. I.

aſie. Aſia aũt ex noie cuiuſdam mulieris eſt appellata ſm Vin. q̄ apud antiquos imperium tenuit orientis: hz iſta ps ꝓuincias multas t regiones. Paradiſus terreſtriꝫ locꝰ ē in orienti ptibꝫ cuiꝰ vocabulū ex greco in latinū vertit oꝛtus: Hebraice eden dicit: qō latine delicie interp̄tãt: qō ſimul iunctū reſultat oꝛtus deliciaꝝ. Eſt cñ oñm gene-

re ligni ꝛ arboꝝ pomiferaꝝ ꝓsitum: hñs etiam lignū vite ī medio. ¶ Nō ibi frigus nec estus ꝙ ppetua aer ſtēperies: de eꝰ medio fons ꝓfluens irrigat nemꝰ totū. Diuidit autē in ꝙtuoꝛ flumina: vt ꝓz Hegesippꝰ. hniꝰ loci post pctm̄ est aditꝰ inclusus. ¶ India q̄ in asia est ab indo flumīe dicta ē. q̄ ex pte occidētali claudit. Hec a meridiano mari poꝛ recta vsq; ad oꝛtū solis. et a septentrione vsq; ad montē caucasum puenit. hꝫ gentes multas ꝛ oppida. Insulā q̄ thephanā gēmis ꝛ eleuantj refertam. Crisen ꝛ arginē auro ꝛ argento fecūdas. Tilem q̄ arboꝝ foliꝫ nunq̄ carentem. hꝫ ꝛ fluuios gangen ꝛ yndā ꝛ hypanē illustrātes indos. Terra indie fauonij ſpū saluberuma. In āno bis metit fruges. Vlice hyemis echesias patit. Gignit āt tincti coloꝛis hoīes elephātos ī gētes. monoceron bestiā. i. vnicoꝛniū ꝓsithachū auē: ebenuz q̄ lignū. cinamū. pip ꝛ calamū. Mittit q̄ ebur lapi desq; ꝑciosos. berillos. crisopassos. adamanātez carbunclos. ligures. margaritas et vniones q̄bꝰ nobiliū femiaꝝ ardet ambitio. Ibi etiā sunt montes aurei q̄s adire ꝓpter draconeꝫ ꝛ gripheꝫ ꝛ īmensoꝝ hoīm mōstra ē impossibile. Solinꝰ dicit diu credita ē eē tercia ps terraꝝ. Indiaz liber pat ingressus ē: vtpote q̄ indis ſbactis primꝰ oīm triumphauit. ¶ Sūt ꝛ alie ꝓuicie mlte ī asia et regnicz parthia. assiria. media. persida. mesopothamia. Babilon nomē est in q̄ est vrbs babilon a q̄ nuncupata ē vrbs tānobilis: vt caldea ꝛ assiria ꝛ mesopotamia in eꝰ nomē aliq̄n transsierit. ¶ Arabia ꝓuicia sic ē appellata. i. sacra sic interptata: eo q̄ thuriferos hēat odoꝛes. mirra ꝛ cinamū ibi habent: ꝛ ibi nascit auis fenix. Ipsa etiā dī Sabba Siria hꝫ in se plēs ꝓuicias. s. Cōmagenā. fenicia ꝛ palestinā. cuiꝰ ps est iudea absq; saracenis ꝛ nabucheis Jn fenicia ē tyrus ad quā ysaias loquit. Judea ex noīe iude appellata. s. eo q̄ reges ex illa tribu habuit q̄ ibi regnauerūt. ℔ est palestine regio q̄ paꝰ chanaaz dicta ē a filio cham: siue ex chananeoꝝ gentibꝰ. q̄bꝰ expulsis iudei eā dño ꝓcedente possederūt. In medio aūt iudee ciuitas hierosolima. Terra ē variaꝝ opū diues. frugibꝰ fertil. aq̄s illustris. balsamis opima. ¶ Samaria regio ē palestine in q̄ ciuitas p̄ncipalis etiā dī samaria vbi cōiter tenuerūt sedez regni reges isrl. sicut in irlm reges iude: ℔ est media int̄ ꝓuinciā iudee et ꝓuinciā galylee. Sillis est tra iudee in bonitate. ¶ Galylea ꝓuincia etiā palestine. Et ē duplex. s. supioꝛ ꝛ inferioꝛ. Pentapolꝰ regio ē in ꝓfinio arabie ꝛ palestine quinq̄ ciuitatū sodome ꝛc̄. celesti igne cōsūptaꝝ. ¶ Nabathea a filio ysmael noīata: iacet int̄ iudeā ꝛ arabiā. ¶ Egyptꝰ q̄ paꝰ dicebat essea: ab egypto danay frē postea ibi regnante nomē accepit: regio celi ymbꝛibꝰ insueta ꝛ pluuiaꝝ ignara. Nilus solꝰ eā circūfluens irrigat ꝛ inundatione sua fecūdat adeo cupioseꝛ vt impleat necessarijs mercibꝰ oꝛbē terre. ¶ Sithia sic ꝛ gothia ꝛ magogh filio iaphet fert cognoīata. hyrcania dicta ē a silua hyrcania q̄ sithie subiacet. albania a coloꝛe pli sic noīata. eo q̄ albo crine nascantur hoīes. Armenia vocata ē ab armeno iasonis thesali comite q̄ armeniā cepit. Hyberia regio ē asie ꝓpe pontū armenie. ī hac herbe tincture vtiles nascunt. Capodociaz vrbs ꝓpia noīauit hec est ī capite sirie sita. ¶ Asia minoꝛ ab oriēte capadocia cingit: ab alijs ꝓtibꝰ mari circūdat. Et habet ꝓuincias istas. bithiniā. frigiā. galatiā. libdiam. chariam. pamphiliā. ysauriā. litiā atq; siliciā Bithinia aūt in ponti exoꝛdio a bitinio rege nūcupata est ipa ꝛ maioꝛ frigia. Nicomedia vrbs ē in ea vbi hanibal fugiens veneni haustu amiam spirauit. Galatia a pūscis galloꝝ gentibꝰ a q̄bus extitit occupata. Frigia dicta est a frigia europis filia. hoc ꝛ dardania a dardano iouis filio dicta est. huiꝰ regio troya ē quaz ex suo noīe appellauit tros troyanoꝝ rex. due aūt sunt frigie maioꝛ ꝛ minoꝛ. Maioꝛ frigia smirnā hꝫ. Minoꝛ vo ylium ꝛ lichaoniā. Pamphilia cilicie sociat. ysauria ex situ loci dicit cognoīata. q̄ vndiq; apta aurarum flatibꝰ pateat. Metropolim vrbē seleuciā hꝫ. Licia a silice quodā nomen traxit matrē vrbiū habet tarsum. Licia aūt sic nomiat: eo q̄ ab oriente sit iūcta cilicie. Jbi ē mōs ille mirabilis chymera qui nocturnis estibus ignez exalat sicut in sicilia ethna: ꝛ in alemonia cz wikaw.

De alia tercia .§.II.

pte mūdi q̄ dī europa: Europa quippe ab agenoris regis libie filia nomē accepit. quā iouis ab affrica raptā cretam aduexit. ꝛ ptem terciā oꝛb ab ea denoīauit. Jncipit a flumine thāna: descendens ad occasum ꝑ septentrionalē occeanū vsq; ad fines hyspanie. ps orientalꝫ ꝛ meridiana a pōto cōsurgens: tota mari ꝓiungit ꝛ in insulas chades finitur. Prima europe regio ē. Sithia inferioꝛ que a meothidis paludibꝰ incipiens. int̄ danubium ꝛ occeanū septentrionalez vsq; germaniam porrigitur: q̄ terza ꝑ barbaras gentes a quibꝰ inhabitatur gñaliter barbaria dī. huiꝰ ps prima alania est. pꝰ hanc dacia vbi ꝛ gothia. deinde germania vbi plurimam ptem sueui incoluerūt. Germania post sithiā inferioꝛē a danubio int̄ rhenū fluuiuz ꝛ occeanū ꝓclusa cingit. terza diues viriū ac pli numerosis ꝛ īmanibꝰ. vñ ꝛ ppter fecunditatē gignendoꝝ pliꝰ germania dicta ē. Mittit gēmas cristallū et sutinū. Due vo sunt germanie supioꝛ iuxta septrionalē occeanū: inferior circa rhenum. Prouicie aūt q̄s danubiꝰ a barbarico ad mediteraneū mare se claudit sunt. ꝓma messia a messiuz ꝓuentu vocata ꝓpter abundantiā. pꝰ messiā pannosia pꝰ quā retichus frugibꝰ ferax. q̄ excipit galliam belgicā: deinde traciā. Tracie tirias iaphet filiꝰ nomē dedisse phibet. Alij scuicia incolaꝝ traciā appellatā dixerunt. huic ab oriente ꝓstantinopolis opposita ē ab occasu macedonia illi subiacz Cuiꝰ regionē olim diuersaꝝ gentiū poduli Abesi gethe sarmate scithe ꝛ alie nationes incoluerūt. ¶ Grecia a greco rege dicta ē: q̄ cunctā illā regionem incoluit. Sūt aūt ꝓuincie grecie: ꝛ quaꝝ prima ē ab occidēte dalmatia: deinde epirꝰ. Jnde eladas. Jnde thesalia. Jnde macedonia. Jnde achaia ꝛ due in mari. Creta ꝛ ciclades. Illiricꝰ aūt

generaliter ⁊ oīs grecia ⁊ dalmacia a delmi ma
xima illi⁹ ꝓuincie ciuitate dicta est. Epir⁹ a piro
achillis filio dicit cui⁹ ps chaona est. q̄ añ mollo-
sa dicta est a molloso filio piri quē de andronica
habuit. Ellades dicta est a rege ellena deuchalio
nis et pirhi filio. a q̄ pr⁹ greci elleneꝫ nuncupa-
ti sunt. Ipa est ⁊ athica: ipa est ẋa grecia vbi fu
it athenas ciuitas mater lr̄aꝝ ⁊ ph̄oꝝ nutrix qua
nihil habuit grecia clari⁹ atq; nnbilius. Ellades
aūt due sunt ꝓuincie. s. boetia sic dicta a boue: ibi
thebe ꝯstructe sunt in q̄ olim ciuilia bella decona
uerūt vbi nati sunt apollo ⁊ hercules maio: ille
theban⁹ peloponensis: scḋa ps elliadis a pelope
rege atthice vocata est. Thesalia a thesalo re-
ge dicta est. multa sunt ī thesalia flumīa ⁊ oppida
inter q̄ ꝑcipua ē thesalonica: ibi est ⁊ mōs pnasus
quondā apollini cōsecrat⁹. In thesalia q̄ ⁊ pria
fuit achillis: primū solidi aurei facti sunt: doman
doꝝ q̄ꝫ equoꝝ vsus primū inuent⁹ ē. Macedo
nia a macedo q̄ fuit deuchalionis nepos mater-
nus nomē accepit postq̄ ibi accepit ꝓncipatum
q̄ pr⁹ emathia dicebat: q̄ ꝯfinis est a septentriōe
methie pria alexādri magni: regio venis aureis
⁊ argenteis optima. Mōs olymp⁹ in ea est ita al-
tus: vt in cacumie ei⁹ nec venti nec nubes sentiā-
tur. Achaia ab acheo rege ⁊ vrbs ⁊ ꝓuicia ap-
pellata est. hec pene insula est hui⁹ caput est corin
thus grecie dec⁹. Archadia sin⁹ est achaie: ipa est
⁊ sicumia a sicione rege. a q̄ regnū siciomoꝝ ē dic-
tum hz abeston lapidē semel accensus nunq̄ ex
tinguit. Pannonia ab alpib⁹ appenninis dicta
est: quib⁹ ab ytalia secernit: regio forti⁊ ⁊ solo leta.
Hystriā hyster fluui⁹ vocauit q̄ terraz illā influit.
Ipe est danubi⁹: hz aūt a septentrione pannoniā
Italia olim a grecis ꝓpīs occupata magn̄ gre-
cia nūcupata est. Deide a regi noie saturni⁹ mor
⁊ latiuz dicta: eo q̄ saturn⁹ a ioue sedib⁹ suis pul-
sus ibi latuerit. Postremo ab ytalo siculorū rege
ibi regnāte nūcupata est: terra oīm⁹ reb⁹ pulcer-
rima et fertilis. pabuli vbtate gratissima. hz lac⁹
venatū alumnū atq; lucernū. Fluuios eridanuz
tyberim et tepentes fontib⁹ bayas. Gignit gem-
mas sericū ⁊ corallum ⁊ liguriū: boam: q̄ꝫ serpē-
tem. Italia aūt ⁊ hyspbnia idcirco hespie dicte si
eo q̄ grece espo stella nauigent ⁊ in ytaliā ⁊ ī hy-
spaniā. q̄ hac rōne discernunt. Aut hespiam solā
dicis ⁊ significas ytaliaz: aut addis vltimā et si-
gnas hyspaniaz: q̄ in occident⁊ est fine. Tuscia
ps est ytalie. Umbria ẋo ps tuscie. vmbria ẋo di
cta vt hystorie narrāt: eo q̄ tpe aquose cladis ym
brib⁹ supfuerit. Est an. in iug⁊ appennunis sita mon
tis in pte ytalie iuxta meridiez. Etruria ps est
ytalie: dicta eo q̄ ei⁹ fines tendebāt vsq; ad ripaz
tyberis. Rome olim fines vu⁹ tm̄ tyberis ripa te-
nebant hic ⁊ tuscia. Tuscia aūt a frequētia sacri-
ficij ⁊ thur⁊ dicta est. Illic ⁊ cauruspicia dicūt esse
inuētā. Apulia est vbi brunduſiū quā tholi secu-
ti dyomedē ducez ꝓdiderūt. Campania ꝓuincia
ytalie hz terras hyeme oīm estateq; vernātes. Et
sol ibi mitis. grata tēperies. aer pur⁹ et blandus.
Gallia dicta ē a candore ꝓpīi: gala. n. grece latine
lac dicit. Aq̄tes. n. ⁊ rigoꝝ celi ab ea pte solis ar-
doꝝē excludūt. q̄ fit vt candoꝝ ꝓpīi nō coleret. hāc
ab oriente alpiū iuga tuent. ab occasu occeanus
includit. a meridie ꝓrupta pirenei. a septentrione
rheni fluenta atq; germania. cui⁹ initiū belgica fi
nis equitania est. Regio est gleba vberi ac pabu
losa ad visum animantium apta. Fluminib⁹ q̄q; ⁊
fontib⁹ irrigua pfusa duob⁹ magnis. rheno ⁊ rho
dano fluminib⁹. Belgi⁊ aūt ciuitas ē gallie a qua
belgica ꝓuincia dicta ē. Cisalpina q̄ citra alpes
trasalpina q̄ vltra alpes. Reatina q̄a iuxta rhe-
num. Aq̄tania aūt ab obliq̄s aquis ligeri⁊ flumīs
est appellata. Hyspania pr⁹ ab ybero amne hy
beria nūcupata est: postea ab hyspano hyspania
vocata. Ipa est ⁊ vera speria ab espero stella occi
dentali dicta. Sita est aūt int̄ gallia ⁊ affricā. a se
ptentrione pireneis montib⁹ clausa. a reliq̄s par-
tibus vndiq; mari ꝯclusa. Salubritate celi eēlis
oīm frugū generib⁹ fecūda. gēmaꝝ metallorūq;
ditissima. interfluūt eā flumīa magna bethus me
neus. beris ⁊ tagus. hz ꝓuincias sex. Tarraconē-
sem: Cartaginēsem. Baticaniā. Galiciā. Bethi-
caz: ⁊ transfreta in regione affrice tingitaniā. due
aūt sunt hyspanie. anterior ⁊ exterior.

De affrica alia §.III.

pte tercia mundi. Affricā sic noiatam quidā exti-
mant q̄si a fricā eo q̄ sit apta celo l̄ soli ⁊ sine hor-
roꝝe frigoꝝ. Alij affricā dicūt appellari ab vno ex
posteri⁊ abrahe de cethura nato q̄ dictus est affer.
Incipit aūt a finib⁹ egypti pgens iuxt̄ meridē per
ethyopiā vsq; ad athlantē montem. a septentrio
nali pte mari mediterraneo claudit ꝓiuncta. ha-
bet ꝓuicias Libiā. Cirenēsem. Pēthapolim. Tri
polim. Bizantiū. Cartaginē. Numidiā. Mauri-
taniā. Tingitanicā. Et circa solis ardoreꝫ ethyo
piam. Libia cirenens̄ in pte affrice prima est a ci-
rene vrbe metropoli q̄ est in ei⁹ finib⁹ nuncupata.
Pentapolis dicta est a q̄nq; ciuitatib⁹ ibi exīti-
bus magnis int̄ q̄s sunt tholomaida ⁊ bernice sic
denoiate a reb⁹ suis. Gethulia ps affrice mediter
ranee. Mauritania dr̄ a mauro q̄ nomen est
grecū: latine sonās nigrū: uñ a nigredine ꝓpīi ha-
bitanti⁊ dicta est. Tingitana a tingi metropolita-
na illi⁹ ꝓuicie ciuitate dicta est: h̄ regio gignit fe-
ras. symias. dracones. strutōnes ⁊ olim elephan
tes. nūc sola india hos pturit. Garamāti⁊ ab op-
pido dicta garamania ibi exīti. Ibi est fons q̄ frigz
caloze diei ⁊ calet frigore noct⁊. Ethyopia dicta ē
a coloze ꝓpīoꝝ q̄s solis vicinitas terret. Est ibi iu-
gis estus. Nā quicq̄d ibi est: sb̄ meridiano cardi-
ne est: plurimas hz gentes diūso vultu ⁊ mōstru-
osa. specie horribiles ferarūq;z ⁊ serpentū multitu
dine referta. Ibi rinocerata bestia ⁊ cameleopar-
dus. basiliscus. dracones ingētes. ex q̄ꝫ cerebro
gēme extrahunt. Jacinct⁹ ⁊ crisopassos ibi inue-
niunt. Et cinamomū colligit. Due sunt ethyopie
vna circa ortū sol⁊ altera circa occasum ī maurita
nia. Extra tres ptes orb̄ q̄rta est ps trāsoccea-
nuz interiorē in medie. q̄ solis ardoraib⁹ nob̄ inco
gnita ē: ī c⁹ finib⁹ ātipodes fabulose hitare dicūt

De insulis. In §.IIII.

sule dicte sĕt: eo q̄ i salo. i. mari site sĕt. Ex his notissime t maxie ponēde sĕt. Britānia occeani insula infusa mari toto orbe diffusa. vocabulo sue gentis cognoita ē. h̄ aduersa galliax pte ad pspectū hyspanie sita ē. Circuit⁹ ei⁹ q̄ dragiesocties septuagintaq̄nq̄ milia. Aplta t magī flumia i ea. fōtes calidi: t metallorūz copia larga t varia. gagates lapis t margarite plūme ibi sūt: h̄ etiā dr̄ et cōius anglia. Tanathos insula occeani freto gallico a britānia ē vario t̄mio sepata: Tile vltia insula occeani. Tilos indie insula ē fm solinū. h̄ fert palmas oleū t vineas. h̄ oīs t̄as h̄ solo miraculo vincit: q̄ quecūq̄ arbor i ea nunq̄ caret folio. ibi mōs caucasus q̄ maximā orb̄ ptem ppetuis iugis penetrat: arbores piperis ibi ad silitudinē iuniperi

Orchades insule occeani intra britāniā posite nūero. xxiij. q̄x. xx. deserte sĕt. t. xiij. colūt. Scocia eadē t hybernia pria britānie insula spacio t̄rax angustior: h̄ situ fecūdior. h̄ ab affrica i boreā porrigit: illic nulla anguis nulla apis auis rara.

Gaddis insula i fine bethice puicie sita. q̄ dirimit europaz ab affrica in q̄ herculis colūne sunt.

Fortunate insule h̄ vocabulo significāt oīa ferme bona. q̄si felices t btē fructuū vbertate. vnō t gentiliū errore t secularīū carmia poetax ppter solis fecūditatē eā paradisum putauerūt. hax pria dr̄ membronia. scōa minona. tercia capraria. q̄rta teode. alia vinaria: h̄ site sunt i occeano ꝯ leuā mauritanie. Gorgodes insule sunt occeani. Itez espidū insule crise t argire taprobana. hec oīes insule occeani.

Sūt t alie insule q̄ ab helespōto vsq̄ ad gorgades i mari magno sĕt pstitute. et primo cipr⁹ insula a cipro q̄ est in ea nomē accepit. ipsa ē t paphon veneri pfecrata famosa quōdam diuitijs maxie eris. Ibi eīm prima inuentio hui⁹ metalli fuit t vsus.

Creta insula grecie ps est ingens ptra peloponēsem. ibi abscōdit⁹ ē iuppiter t enutrit⁹. Fuit aūt quōdā centū vrbib⁹ nobilis. vñ t centopol' dicta ē. prima remis t sagittis claruit pria lr̄is iura fixit eq̄stras turmas pria docuit: studiū musicū spōdeis t dactilis i ea ceptū ē Capris copiosa ceruis eget lupos vulpes et alia ferax noxia nusq̄ gignit. Serpēs null⁹ nulla noctua. t si inueniat statī morit. Larga ē vitib⁹ t arboribus. dyptam⁹ herba ibi nascit. Sfalangos venenatos gignit. Abidos insula ē europe sup hellespōtū posita. Ocos insula ē adiacēs puicie atthice. in q̄ ypocrates medic⁹ nat⁹ est. Et vt varro testat ē: prima arte lanificij i ornamētū femiax claruit. Ciclades insule greci q̄daz autumāt dictas. eo q̄ etsi spacijs longioribus a delo piecte in orbez: tñ circa delon site sĕt. Nam orbem ciclon greci dicūt Quidā vo non q̄ i orbē digeste s̄, ppter scopulosos q̄ circa eas sĕt dictas ciclades putant: h̄ in hellespōto int egeū t maleū mare pstitute. Circūdātur etiā pelago mirtheo. Sūt aūt oīs nūero q̄nq̄gintatres. Metropol' eax rhodus.

Delos ē insula i medio cicladuz sita. et dicta delos ferē: q̄r p⁹ diluuiū ogigi tpib⁹ notat. cū orbē multi⁹ mensibus noz ptinua inumbrasset: añ oīs t̄as radijs solis illūiata: sortitaq̄ ex ea nomē q̄ pria visibus manifestata fuisset. Hā delon greci manifestū dicūt. Ipsa ē Portigia: vbi pmū vise sūt coturnices aues. q̄s greci ortigias vocāt: In hac insula latona enixa t apollinē t dyanā. Delos āt et ciuitas dr̄ t insula. Rhod⁹ pria cicladū ē. Carpathos est vna alia ex cicladib⁹. Cichera alia est ex cicladibus vbi ē orta uen⁹. Y charia ē alia.

Chion insula sira ligua apellat: eo q̄ ibi mastix gignit. Samnio insula ē i mari egeo. vbi nata ē iuno: ex q̄ fuit sibilla sannia et pitagoras sanni⁹ a q̄ phie nomē inuentū ē. In hac insula prio vasa fictilia repta dicunt.

Sicilia a sichano rege sichania dicta est Deinde a siculo ytali frē sicilia dicta. Pa⁹ āt trinacria dicta: ppter tria acra. i. promontoria. pelox pachiriū t liberū. h̄ ab ytalia exiguo freto discreta ē. affricū mare pspectās. fris fructifera: ventis t sulphure plena. Eñ t ibi ethne mōtis extāt incendia. in cui⁹ freto silla t caribdis q̄bus naufragia aut absorbent aut colliduntr. Fuit āt pria q̄ndaz ciclopū t postea nutrix tyrānox: Principē vbiuz siracusaz hz. i ea insula pmū inuēta ē cōedia. mare ei⁹ corallū gignit. t achatē lapidē flumē achatē dat. Dis ābit⁹ ei⁹ claudit stadioz triū milium.

Solie insule sicilie apellate sĕt: ab eolo ypote filio: quē poete finxer̄t regē fuisse vētoz. Suturaro dic̄ rector fuit istax insulax. t q̄n ex eox nebulis t fumo futuros pdicebat flat⁹ vētoz ab imperiti⁹ visus ē ventos sua ptāte retinuisse. Eedē insule t vulchane uocant. q̄ t ipe sic̄ ethnas ardeant Sūt āt nouez hūtes ppria noia. q̄x pria lipaxis. altera trasia tē.

Sard⁹ herclis fili⁹ cū magī multitudie a libia pfect⁹ sardiniā occupauit: t ex suo vocabulo insule nomē dedit. Hec i affrico mari i longitudie milia centū: i latitudie. xl. In ea neq̄ serpēs gignit neq̄ lupus. fontes hz sardinia calidos. infirmis medelā pbentes: furib⁹ cecitatem si sacro dato aḡs ei⁹ tetigerint.

Corsice insule exordiū incole ligures dedert: apellātes eā ex noie duc. Diuidit āt a sardinia. xx. miliū freto ad pspectū ytalie.

Ebosus insula ē hyspanie: balea res etiā insule hyspanie due sĕt. In his pmū inuētus ē vsus fundax quib⁹ lapides emittunt. milte alie sĕt insule: q̄ inhabitate h̄ nō numerant.

Redeūdo ad §.V.

genealogiā sem filiū noe vsq̄ ad ēciā mōi etatem q̄ incipit i abrahā. Sem genuit arphaxat biēnio p⁹ diluuiū cū centū ipe eĕt ānox. Arphaxat vero cū eĕt. xxxv. ānox genuit sale. Sale vo. xxx. āno etat⁹ sue genuit heber. Heber āt āno. xxxiij. vite sue genuit phalegh. Phalegh i. xxx. āno genuit reu. Reu āt p⁹. xxxij. ānos a natiuitate sua genuit saruch. Saruch vo i. xxx. anno vite sue genuit nachor. Nachor i. xxix. āno vite sue genuit thare Thare vo p⁹. lxx. ānos genuit abrā. nachor t arā Jsti. x. successiue noiati vixer̄t multis ānis p⁹ gnationes pdictox. ex q̄b⁹ texit genealogia xpi q̄ ex his descēdit t genuer̄t mltos alios filios ex q̄bus descēdert duūsi ptū t natōes p orbē diffusi.

Ex

aram filio thare ⁊ germano abrahā ⁊ nachor: nati sūt loth. Jescha ⁊ melcha femīe. et nachor duxit vxorē melcha neptē suā: ⁊ abram duxit vxorē iescha neptē suā: ipa alio noīe dr̄ sara. Tūc eīm tpis licebat tales ꝑsanguīeas ducē ī vxorē. Aram vo pr̄ earū mortu⁹ē in Ur chaldeox viuēte pr̄e suo thare. hoīa Gen̄. xj. ca. vbi etiā dr̄. q̄ Thare tulit abrām ⁊ loth filiū frīs ⁊ sara exeūtes de chaldea et veneūt ī aram ad habitandū q̄ ē mesopotamia sirie. Jbiq; mortu⁹ē thare pr̄ abram: cū eēt ipe thare. ccv. ānox. De aram āt dicūt hebrei sic ꝓtigisse mortez ei⁹. Cū ei⁹ in chaldea gētes ille adorarent ignē ꝑ deo. Thare aūt cū filijs adoraret deū vex asserentes ignē nō eē deū: illi pieceūt eos in ignez vt experirenť vtutē dei sui scz ignis. vt ꝓbureren tur. Sz transeūtes p ignē illesi euaseūt. Aram vo q; ī fide defecit cū missus fuit cū elijs ī ignē ab eo fuit ꝓbust⁹. Et hr̄ b. xxxv. q. j. Cū igit̄ §. seq. ⁊ in glo. ibi. Sub ragau āt p̄noīato (alīs reu) regnū scitax exortū ē: qō licet antiq̄tissimū sit: nō tñ cōputať int̄ q̄tuor p̄ncipalia regna mōi. de qb⁹ daniel ppbauit. q; barbarox fuit. Et vt dic̄ Justin⁹ ij. li. viri scithax parthos ⁊ batteramos: femīe vo amazonū regna tenueūt. Jnť scithas ⁊ egyptios diu de antiq̄tate gener̄ cōtentio habita ē. Visi sūt tñ scithe antiq̄tiores. Narrat idē q; quedā gētes ī magna mlt̄itudīe venētes circa capadociaz ibi p insidias fueūt occise. quax vxores occisis viris eax q̄ remanserāt: sūl adunate feceūt exercitū. ⁊ finitimox ꝓcubit⁹ ineūtes mares q̄ nascebanť interficiebant: femīas v̄gines reseruantes. q̄s nō lanificio ꝑ armis eqs ⁊ venatōib⁹ assuefaciūt inustis infantiū dexterioꝛb⁹ māmis ne sagittax impet⁹ impediret̄. his due fuere regine marghesita ⁊ lāpedo vicissim termīos defendentes a maiori parte europe subacta asiā occupauē. Sub reu etiam seu ragau ortū ē regnū egypti qō durauit vsq; ad octauianū. ex cronicis eusebij. Porro a tpe natiuitatis abrahe regnauerūt sup egyptios thebei ānis: cxc. Deinde pastores: ipi sunt pharaōes ānis. cij. Deinde p⁹. xviij. dyapolitanox dinastiani p̄m⁹ qui dict⁹ē amosis regnauit annis. xxv. Et cepit anno. xcij. ducat⁹ ioseph. Deinde alij dinastiani succesiue. quox noīa ⁊ tps regni eox ponit vsq; ad decimumoctauū: post hos egyptij impatoꝛe suo vti ceperūt ⁊ quinq; succesiue tres habuerūt. Deinde impauet̄ eis diapolitani dinastiani ānis. clxxvij. Et fuerūt. xxvij. q̄ regnauerunt succesiue quox etiā noīa ponit ⁊ tps q̄ reg̃uerūt Quib⁹ ꝓpletis obtinuit regnū Cambises. q̄ ⁊ nabuchodonosoꝛ rex psax. Et sic finitū ē regnū egiptiox vsq; ad tps artaxersis q̄ ⁊ assuerus.

Sub nachor §. VI.

filio sarug orta sunt duo regna. s. assiriox ⁊ sicionox. belo ⁊ egialco illic regnantib⁹ vt ait Beda in cronic̄ suis. Porro p̄m⁹ rex assiriox (ꝛm eusebiū) fuit nin⁹ filī⁹ Beli. q̄ reg̃uit ānis. lij. ⁊ in. xlij. regni sui ānō nat⁹ē abrahā. Post eū reg̃uit semiramis vxor nini ānis. xlij. Post quā zame⁹ filius nini ⁊ semiramidis ānis. xxxviij. Deinde alij q̄rū noīa ⁊ tps regni eox describit successiue regnantes vsq; ad trigesimūsextū q̄ dict⁹ē sardanapalus. qui tot⁹ dedit⁹ fuit lasciuie et effeminat⁹. Et tūc arbat⁹ medus assiriox regno destructo: r̄gnū transtulit ī medos. s. iij. ānō azarie regis iude. et suputanť oīs anni regni assiriox ab ānō p̄mo nini vsq; ad istū vltimū. dcccxl. Regnū vero sicionox qō etiā hūit initium sb nachor durauit (ꝛm helinādū) vsq; ad annū. xxix. hely sacerdotis Et fuerūt ī eo reges. xxvj. a p̄fio dicto egyalco vsq; ad vltimū zensipū. noīa eox ponit q̄ reg̃uerūt successiue ⁊ tps regni eox. q̄ āni oīes collecti sūt faciūt nongētos q̄dragintaduos. post hos ꝓstituti sunt sacerdotes carni qui carni offerende p̄fuerunt p annos. xxxiij.

Resumēdo de .§. VII.

nino Belus pr̄ nini nembrothides rex babilonis vt dic̄ ꝓmeston ī histo. schola. intrauit assiriā ꝑ parum obtinuit ī ea. Quo mortuo filī⁹ ei⁹ nin⁹ totaz assiriā obtinuit ⁊ ciuitatē ī q̄ caput regni erat ampliauit itinē dierū triū. ⁊ a suo noīe nīniuē dixit. vñ quedā hystorie dicūt regnū assiriox incepisse a belo. alij a nino: p̄mū verū est q̄tum ad initiū regni. scōm q̄tum ad ampliatōem. Iste aūt nin⁹ dr̄ vicisse cham filiū noe q̄ adhuc viuebat et reg̃bat ī bathera ⁊ dicebať zoroastres inuētor magice artis q̄ ⁊ septē artes liberales inuenit: et in. xiij. colūnis scripsit. vij. encis: ⁊. vij. latericijs. ō vtrūq; s. ignis ⁊ aq̄ diluuiū. Hin⁹ vo libros ei⁹ ꝓbus sit. De isto zoroastre plura dicūť Aug. xxj. de ci. dei dicit. q̄ ferť de zoroastre q̄ sol⁹ ipe natus risit cū oīs alij ploret. Nec aliq̄d boni monstruosus ille risus p̄tēdit. Nā licet magicax artiuz inuētor a nino rege assiriox cū ipe eēt bactrianoꝛuz bello supat⁹ē. Clemēs āt ī itinerario dic̄ q; b volēs videri de⁹ ⁊ astr̄ multū intent⁹. velut scitillas q̄sdā ex stellis ꝓducebat vt rudes ī stupoꝛē miracli trahereńť. Landē ab ipo demone quē ipoꝛtuni⁹ frequentabat succēsus ē. cui extruxeūt sepulcrū tanq; aīco dī vehicl'o fulmīs ad celū leuato vñ ⁊ b nom̄ p⁹ mortē sortit⁹ē zoroastres q̄si viuēs astrū. ⁊ cū Arest. scribat vigies. c. xsuū ab ipo zoroastrē cōdita vt ffert helinād⁹ mirať ipe helinā. quō Aresť. viderit liberos ei⁹ cū nin⁹ eos ꝓbusserit. Item notandū. q; ab isto nino orta sūt ydola ⁊ ydolatria ī hūc modū. A Portuo belo nin⁹ ī solatiuz dolorīs imaginē p̄ voluit fieri sculptā: cui tātā exhibuit reuerētiā vt q̄buslibet reis q̄ ad eā ꝓfugissent pcer ret q̄cūq; maleficiū feciss̄ent. ꝓpter b hoīes illi⁹ regni diuīos honoꝛes cepeūt illi imagini impēdē cui⁹ veneratōe liberabanť. hui⁹ exemplo plurimi car̄ suis mortuis imagies dedicaueūt: ⁊ sic ab idolo beli cetera traxeūt originē: sic ab ei⁹ noīe gñale nomē fuit ydoloz. Nā sic bel⁹ dict⁹ē ab assirijs illud ydulū: sic ab alijs natiōib⁹ denoīata sūt ydola eox ꝛm illorū ydioma. Cū aliq̄ nūcupaueūt bel: alij balaim alij baal. alij belphegoꝛ. alij belzebub b ī hystorijs scolastic̄. Et vt scribit ysiō. ī li. viij. ethimo. Quos pagani deos asseūt hoīes olim fuisse ꝓdūt: ⁊ ꝑ vniuscuiusq; vita ⁊ actib⁹ coli apō

suos p⁹ mortē cepert. vt apō egyptū ysis. apō cretā iouis. apō mauros iuba. apud latinos faunus apō romanos q̄rin⁹ eodē q̄z mō apō athenas minerua: apō sanuz iuno. apō paphos ven⁹. apud leunos vulcan⁹. apō naxos liber: apō delos appollo. ¶ In q̄z etiā lay dibus accesserī poete ꝛ suis carmib⁹ ꝓposiī ī celū sustuleret. ꝫ ysido. ¶ Cōiter hi dij adorati fuerī hoies vel potētes dñio. vel iduſtrij ad inuentiēdū scias vel artes. ꝛ vt hr exli. sapiētie. ad imaginū hmōi cultū ꝓuocauerī hoies tria. nimia affectio erga illos mortuos. tiorr adulatio erga reges. diligētia artificium ī sculpēdo ꝛ pingēdo imagies. ¶ Sz q̄ gllat. s. vere: in ꝫ gllet ur scire ꝛ nosse me ait dñs p hiere. et salomō in libro sapie. ¶ Vani sī oīs hoies in q̄bus nō ē scia dei. i. vera cognitio. ¶ Mortuo nino regnauit vxor eius semiramis elatissima mlr ꝛ impudicissima. ¶ Nam vt narrat valeri⁹ maxim⁹. ¶ Cū ei circa cultū capitis sui occupate nunciatū fuisset babilonias ꝯni dñabat defecisse altera pte crinū adhuc soluta ad eā expugnandā curit. nec pri⁹ decorē capillor ī ordinē duxit: q̄z tantā vrbez ī ptātem redegit. ¶ Statura ei⁹ ibi posita ē in ipo hitu. ¶ Orosi⁹ de ea lib. j. ¶ Semiramis libidie ardēs. sanguinez sitiēs. cum oīs q̄s ꝓcubitu oblectasset occidēt: tandem filio flagitiose ꝓcepto impie exposito. incestu cognito puatā ignominiā publico scelere obtexuit. ꝓcepit ei vt int pntes ꝛ filios nulla delata reuerētia nā de ꝓiugijs apetēdis: cui libitū eēt liberuz fi: ret. ¶ Et vt scribit Justin⁹ cū filij ꝓcubitū petisset: ab eodē interfecta ē. ¶ Hec aūt scda etas incepit a diluuio ꝛ termiat ī abrahā. ¶ Orosi⁹ impfatōne libri de ormesda mōi sic ait. Ab adam vsq̄z ad ninū regem qñ nat⁹ ē abrahā. sunt āni tria milia centū octuagintaq̄tuor. q̄ ab oībus historiographis ul' omissi vl' igrati sī. A nino āt vsq̄z ad natiuitatē xp̄i ſb augusto. s. octauiano. āni duo milia quindecim. ī quib⁹ actores ꝛ scriptores int se oīm ocia negocia q̄z triuerūt. ¶ Varia tñ est opinio quātū durauerit ista scda etas: ¶ Nam fm lram ¶ Gen. q̄ est fm translationē hiero. a diluuio vsq̄z ad natiuitatē abrahe fluxerī āni ducēti nonaginta duo. qō tenēt hebrei ꝛ Eusebi⁹. ¶ Sz fm. lxx. interptes fluxerūt anni nongenti quadraginta. quā opi. sequit Beda ꝛ Orosius etiā videt eam sequi.

Titulus secund⁹ de tercia etate mundi.

¶ Capitulum primum.

Quia in abrahā inchoat tercia etas p̄q̄z fidelium dr fm spm̄ viuentiū spūaliter. sic p̄ carnalis extitit iudeor: ideo ī ꝓmendatōe ei⁹ ad imitandū aliq̄d in gñe dōm anteq̄z ad gesta ei⁹ particularia descendam⁹. ¶ Equidē primis pntib⁹ (vt ait aug. xviij. de ciui. dei. ca. xij. ꝛ. xiij.) obia ꝓmēdata ē in ꝓcepto. q̄ xtus ī rōnali creatura mr q̄dāmō ē omniū. custosq̄z xtutū: cū. s. ei dictū est de ligno scie boni ꝛ mali ne comedas. ad cui⁹ trāsgressionez et inobiam nō puenissent nisi p̄cedēte pri⁹ latenti superbia. ¶ Sic ꝛ abrahe vt in virtute ꝓficeret. ꝛ toti mundo ei⁹ ꝓfectio ad imitaudū nota eēt: mādata est sibi dura obia. nō facilis vt ꝓthoplasto q̄ nullam expiebat inclinatōez ad malū: vt posteri omnes in eo exemplū accipent. vicz vt filium imolaret: scipm centenariū circūcideret: ꝛ patus vt iam antiqu⁹ de terra sua exiens pegrinando discurreret. ¶ Qui in oīnibus obediuit in humilitate firmatus. vñ ad dñm loquēs aiebat: loqr ad dñm meū cum sim pulus ꝛ cinis. ¶ Jpm autē imitant qui viuunt fm spm̄ deo obedientes. ¶ Adam vo inobedientē viuētes fm carnē. i. vicios. ¶ Dicit. n. aug. ibi Vicio āt depuari nisi ex nihilo facta nā nō possz At p ꝫ vt nā sit ex eo hr q̄ a deo facta ē. ¶ Vt autē ab eo qō est deficiat: ex ꝫ q̄ de nihilo facta ē ꝓtingit. ¶ Nec sic defecit hō vt oīno nihil eēt: ſ vt inclinatus a d scipm min⁹ eēt q̄z erat cū ei q̄ summe est inherebat. ¶ Relicto itaq̄z deo ē in semetipo: ꝫ est sibi placē. nō iam nihil ē ē: ſ nihilo approping̃re. vñ superbi (fm scpturas sctās) alio noie appellātur sibi placētes. ¶ Bonū ē. n. sursum hre cor. nō tñ ad scipm qō est superbie: ſ ad deū qō est obie q̄ nisi humiliū eē nō pōt. ¶ Est igit aliq̄d humilitat⁹ miro mō qō sursum faciat cor. ¶ Et est aliq̄d elatōis qō deorsum faciat cor. ꝫ quidē q̄si ꝓtrariū videt vt elatō sit deorsum ꝛ humilitas sit sursum: ſ pia humilitas facit sbditū superiori. ¶ Nihil est aūt supius deo. ꝛ iō exaltat humilitas q̄ facit primū deo. ¶ Elatio aūt que viciū est. eoipo respuit subiectōez ꝛ cadit ab illo quo nihil pōt esse supius. ꝛ ex hoc erit infer⁹ ꝛ fit qō scriptuz est. ¶ Deiecisti eos dum alleuarēt. Jpm. n. extolli est deijci. ¶ Quapropter qō nūc ī ciuitate dei est et ciuitati dei in hoc pegrinanti secundo maxime ꝓmendat humilitas. ꝛ in ei⁹ rege q̄ est xp̄c maxie p̄dicat. ꝓtrariū hnic xtuti elatōis vicium in ei⁹ adūsario q̄ ē dyabol⁹ ī sacr⁹ lr̄is edocet. ꝫ aug. ibi. ¶ Et ī mēbr⁹ ei⁹ repiunt q̄ etiaz aliqñ hic huliant vt pz ī pharaone. ¶ Electi āt sī aliqñ supbiūt ad horā vt nō ꝓpendāt ī aliquē defectū apparentē cadē ꝓmittunt vt se recogñscāt ꝛ redeāt. vñ Aug. ī eo. ca. xiij. ¶ Audeo dicē supbis vtile eē cadē ī aliqō aptū mānifestūq̄z pcm̄ vñ sibi displicēat q̄ iā sibi placēdo ceciderāt. ¶ Salubr⁹ ei petr⁹ sibi displicuit qñ fleuit q̄z sibi placuit cū p̄sūpsit. ꝫ ille ¶ Cōuersātes ġ fm spm̄. i. dei volūtatez imitantur abrahā exeūtes spūalr de tra sua. i. inordiato affectu trenoz: ꝛ de cogtione sua. i. a ꝓcupia carnis ꝛ ab vsu passionuz: ꝛ de domo pris sui dyaboli q̄ ē supbia vite. ¶ Prim⁹ ei pr q̄ hēm⁹ ī mōo nati ē dyabol⁹. nascamur ei filij ire. ¶ Veniūt āt in trā promissiōis spe ī btitudinē etnā seu supnā ibiq̄z bñdicunt a deo gratia ꝛ multiplicant in operibus bonis. ¶ Recedūtq̄z a malis dissensione. i. nō sequendo in malo. ¶ Reprobi vo q̄ viuūt fm carnē nō pti nētes ad citatē irin ſ babilonie ꝓfusionem: remanent in chaldea ignem adorātes. i. ꝓcupiam ꝛ cupiditatem. p summo bono hñtes. q̄ tandē vastat scz babilonia: qz mundus peribit ꝛ ꝓcupia eius.

¶ Q abrahā dño ꝓmittente ei q̄ nō eliezer seru⁹ ei⁹ ſ filius ei nascitur⁹ esset heres eius ꝛ semē eius terrā illā possideret: dixit dño. ¶ Vñ ꝫ sciaz rē. ¶ Nō ꝓcessit ꝫ verbū ex defectu fidei seu dubitatōe. cū